

N:o 31.

Ank. till Riksd. Kansli d. 8 April 1868, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner åsyftande ändringar dels i Kongl. Förordningarne den 24 Mars 1862 om kommunalstyrelse på landet, om kommunalstyrelse i stad, om kyrkostämman samt kyrko- och skolråd, och om landsting, dels ock i Kongl. Förordningen den 23 Maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm.

Till följd af båda Kamrarnes beslut åligger det Lag-Utskottet att yttra sig öfver ett stort antal i de särskilda Kamrarne väckta motioner, angående ändringar i ofvanberörda kommunalförfattningar. I likhet med hvad vid sistlidne riksdag egde rum, anser Utskottet det lämpligast att afgifva utlåtande öfver alla dessa motioner på en gång och dervid följa den ordning, hvarpå sjelfva ämnenas beskaffenhet lemnar anvisning, utan afseende på den yttre form eller uppställning, som blifvit hvarje särskildt förslag gifven.

Innan Utskottet öfvergår till behandlingen af de motioner, hvilka innefatta bestämda förslag till ändringar i vissa uppgifna delar af kommunallagarne, torde till pröfning böra företagas herr *John Ericsons* motion (N:o 17), hvaruti hemställts: "att Riksdagen måtte besluta tillsätta ett särskildt Utskott, som får sig uppdraget dels att inkomma till Riksdagen med utlåtande om och i hvad mån röstberäkningsgrunden i kommunala angelägenheter behöfver förändras, dels att behandla öfriga motioner, som möjligen vid denna riksdag väckas om ändringar

i kommunalförfattningarne, äfvensom åt detta Utskott uppdrages att granska kommunalförfattningarne af den 21 Mars och 23 Maj 1862, och om Utskottet skulle finna sig dertill föranlåtet, till Riksdagen inkomma med de förslag till ändringar, som Utskottet möjligen kan finna med författningens tidsenliga utveckling öfverensstämmande“. Denna motions öfverlemnande till Lag-Utskottets handläggning kan icke innebära annat, än att, sedan frågan om tillsättandet af det utaf motionären föreslagna särskilda Utskottet förfallit, det nu åligger Lag-Utskottet att yttra sig i anledning af den gjorda framställningen om en granskning såväl af kommunallagarne i allmänhet som ock särskildt af de deruti meddelade bestämmelserna rörande röstberäkning; men då Utskottet, — som, vid behandlingen af åtskilliga andra motioner, får tillfälle att uttala sina åsikter beträffande den kommunala rösträtten — icke eger grundlagsenlig hvarken rättighet eller skyldighet att en dylik granskning verkställa, samt motionären icke saknat utväg att få i behörig ordning behandlade de förslag till ändringar i berörda lagar, hvilka han, efter dessa lagars granskning, kunnat finna sig böra framställa, inskränker sig Utskottet till den vördsamma hemställan,

1:o) att Herr Ericsons ifrågavarande motion måtte af Riksdagen lemnas utan vidare afseende.

Viktigast bland de öfriga nu väckta frågorna är den om rösträtt i kommunens angelägenheter och huru det s. k. röstvärdet skall beräknas.

De grundsatser, som uti ifrågavarande hänseende blifvit följda i Förordningen om kommunalstyrelse på landet, äro, att skyldigheten till bidrag åt kommunens kassa och rättigheten till röst i kommunens angelägenheter utgöra hvarandras vilkor och förutsätta hvarandra, samt att röstvärdet beräknas efter bidraget. I enlighet härmed bestämmes, såsom bekant, i 8 § i allmänhet, att en hvar välfrejdad Svensk undersåte, som är medlem af en kommun och förbunden att till kommunen erlagga skatt, är berättigad att deltaga i kommunalstämmans öfverläggningar och beslut, samt i 12 §, att röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal. Undantagne i förra hänseendet äro, enligt § 9, endast de, som för i mantal icke satt jord samt för andra beskattningsföremål äro uppförde till mindre än sex fyrkar.

I afseende å rösträtt i stadskommuns angelägenheter gälla enahanda grundsatser som de ofvannämnda, sålunda att en hvar vid allmän rådstuga röstberättigad eger en röst för hvarje honom enligt Art. II i Bevillningsstadgan påford hel riksdalers bevillning till Staten, dock med den begränsning, att ej någon må vid allmän rådstuga utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en tjugonedel af stadens hela röstetal efter röstlängden.

För *hufvudstaden* äro särskilda bestämmelser meddelade, hvilka dock, i afseende på röstberäkningen, endast derutinnan skilja sig från de för öfriga städer i riket gällande stadganden, att vid val af stadsfullmäktige eger en hvar till deltagande deruti berättigad medlem en röst för bevillning, efter Art. II Bevillningsstadgan, till och med en riksdaler, samt vidare en röst för hvarje derutöfver påförd hel riksdalers bevillning efter nämnda artikel; hvarjemte i hufvudstaden röstmaximum beräknas till en tjugonedel icke af hela stadens utan af valkretsens sammanlagda röstetal.

För utöfvande af rösträtt vid *kyrkostämman* gälla samma föreskrifter, som i Förordningarne om kommunalstyrelse på landet och i stad blifvit stadgade för kommunalstämma och allmän rådstuga.

De till Lag-Utskottet nu öfverlemnade motioner, som afse mer eller mindre genomgripande förändringar i dessa bestämmelser, äro:

1:o. Herr *Anders Pehrssons* (N:o 192 i 2:a serien), innefattande det förslag, "att en hvar å landet, som, till följd af åsatt bevillning efter Andra Artikeln, erlägger kommunalutskylder, må ega lika rösträtt så i kommunal- som kyrkostämman då fråga är om personliga val; men då fråga är om uttaxering af medel eller om beslut, som dertill kunna föranleda, det måtte en tregradig skala införas, så att röstberättigad tillkommer en röst för den lägst påförda bevillningen till och med Fem riksdaler, två röster för deröfver till och med Tio riksdaler samt tre röster för bevillning utöfver Tio riksdaler";

2:o. Herr *P. U. Ljustins* (N:o 65 i 2:a serien), hvaruti bland annat, hvarom nu ej är fråga, hemställes, "det Riksdagen täcktes besluta den förändring uti nuvarande kommunalförfattningar, att vid val till alla möjliga sorters kommunala befattningar en hvar, som uti kommunalstämma rösträtt har, må ega en röst";

3:o. Herr *Pehr Johnssons* (N:o 83 i 2:a serien), "att, med ändring af nu gällande kommunalförfattningar, Riksdagen för sin del täcktes besluta, att alla välfrejdade svenska undersåter, som äro medlemmar af kommun samt enligt 57 § förbundne att till kommunen erlägga skatt, skola vara berättigade att i kommunalstämma, kyrkostämman samt allmän rådstuga deltaga, samt i fråga om val af person, utöfva lika rösträtt, hvaremot i fråga om andra ärenden en tregradig röstskala må införas på sätt Riksdagen kan finna lämpligt, dock så, att för minsta afgift till kommun erhålles en röst";

4:o. Herr *D. Danielssons* (N:o 100 i 2:a serien) att, med uteslutande af 12 § i Förordningen om kommunalstyrelse på landet, en ny § måtte i berörda förordning intagas af ungefär följande lydelse: "rösträtt utöfvas med enkel röst (eller per capita) af alla, enligt 9 och 10 §§ röstberättigade medlemmar";

5:o. Herr *D. Olausons* (N:o 172 i 2:a serien), hvaruti hemställes, det "Riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i gällande kommunalförfatt-

ningar, att vid utöfvande af rösträtt en hvar, som enligt samma författningar är röstberättigad, eller till kommunen betalar skatt, må tillkomma lika rösträtt;“

6:o. Herr *W. Nilsons* (N:o 61 2:a serien) att 12 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet och 12 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad måtte erhålla följande förändrade lydelse: “Vid all omröstning räknas rösterna efter hufvudtalet;“ samt att i följd häraf de uti § 14 af Förordningen om kommunalstyrelse i stad förekommande orden “jemte de på hvar och en af dem belöpande röstetal“ måtte utgå;

7:o. Herr *L. J. Hiertas* (N:o 28 i 2:a serien), att “röstgrunden för val till stadsfullmäktige i hufvudstaden må blifva förändrad sålunda, att antingen en hvar, som betalar skatt till Kronan efter 2:a artikeln i Bevillningsförordningen för inkomst af arbete och kapital, må välja med en röst eller, i händelse Utskottet ej skulle finna sig kunna föreslå detta, såsom alternativ, att för hvarje riksdalers skatt efter 2:a artikeln må räknas en röst till och med tjugo, såsom det högsta röstbeloppet;“

8:o. Herr *A. R. Falkmans* (N:o 289 i 2:a serien) innefattande, bland annat, hvarför längre ned skall redogöras, särskilda framställningar derom, *dels* “att, med upphäfvande af 2:a punkten i 12 § af Förordningen om kommunalstyrelse i stad, föreskriften i 1:a punkten af samma § må sålunda ändras, att hvarje röstberättigad samhällsmedlem för sin person tilldelas *en* röst, samt derutöver enligt artikeln 2 i Bevillningsstadgan, för honom, uti sednaste upprättade vederbörligen fastställda bevillningstaxeringslängd påförd bevillning till Staten,

af	t. o. m.	15	R:dr antingen	$\frac{1}{10}$	röst eller 1 röst,
af	15 t. o. m.	30	” antingen	$\frac{2}{10}$	röster eller 2 röster,
af	30 t. o. m.	60	” antingen	$\frac{3}{10}$	d:o eller 3 d:o,
af	60 t. o. m.	100	” antingen	$\frac{4}{10}$	d:o eller 4 d:o,
af	100 t. o. m.	150	” antingen	$\frac{5}{10}$	d:o eller 5 d:o,
af	150 t. o. m.	200	” antingen	$\frac{6}{10}$	d:o eller 6 d:o,
af	200 t. o. m.	300	” antingen	$\frac{7}{10}$	d:o eller 7 d:o,
af	300 t. o. m.	400	” antingen	$\frac{8}{10}$	d:o eller 8 d:o,
af	400 t. o. m.	500	” antingen	$\frac{9}{10}$	d:o eller 9 d:o,

samt öfver 500 R:dr antingen 1 hel röst eller 10 hela röster, hvadan, efter sammanläggning med den personela rösten, i förra alternativet 2 röster skulle blifva det högsta och $1\frac{1}{10}$ röst lägsta röstetalet någon kunde tillkomma, hvaremot i sednare alternativet 11 röster skulle blifva det högsta samt 2 röster det lägsta röstetal någon valberättigad kunde tillkomma;“ *dels* ock att §§ 10 och 11 måtte omredigeras i sådan syftning, att rösträtt icke finge utöfvas för omyndigs egendom, aktiebolag och oskiftadt bo, äfvensom att det i sistnämnda § meddelade stadgandet: “Ej må för samfällid egendom mer än en person talan vid allmän rådstuga föra“ måtte upphävas;

9:o. Herr *Magnus Svenssons* (N:o 144 i 2:a serien) att 12 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet, må få följande tillägg: "Ej må dock någon vid allmän kommunalstämma utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en femtedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden;"

10:o. Herr *Harald Ericssons* (N:o 66 i 2:a serien), att vid 1 mom. 12 § af sistberörda Kongl. Förordning, så lydande: "röstvärdet skall beräknas efter det en hvar åsatta fyrktal", tillägges: "ege dock ingen röstegande rätt, vare sig på grund af eget fyrktal eller af fullmägt, denna rösträtt utöfva till högre belopp än en hundrededel af kommunens hela röstetal";

11:o. Herr *J. J. Magnells* (N:o 57 i 2:a serien), hvaruti föreslagits:

a) "att grunden för den nu bestående kommunala rösträtten må fortfarande gälla;

b) att bolag och med dem jemförliga styrelseverk eller andra så kallade moraliska personligheter må från rösträtt i kommunens angelägenheter uteslutas;

c) att ingen tillerkännes rösträtt för mer än hvad nu gällande kommunal-lag föreskrifver för stad, eller $\frac{1}{20}$ af kommunens hela röstetal, eller, om så finnes skäligt, en ännu mindre bråkdel deraf; samt

d) att, om minst hälften af alla röstberättigade inom kommunen äro tillstädes och två tredjedelar af de sålunda närvarande, per capita räknade, reservera sig mot den mening, som fått röstpluralitet, må den ej ega kraft af lagligen fattadt beslut".

12:o. Herr *J. A. Hazelius* (N:o 31 i 1:a serien) att aktiebolags rösträtt måtte försvinna;

13:o. Herr *A. O. Wallenbergs* (N:o 51 i 1:a serien), hvaruti föreslås följande bestämmelser, nemligen att:

a) bolag, som utfärdat aktiebref, ställda till innehafvaren, icke böra för afkastningen af så beskaffade aktier åtnjuta någon rösträtt inom kommunen;

b) alla bolags styrelser böra åtnjuta rösträtt för de fastigheter, hvilka äro belägna inom samma kommun, som bolagets styrelse har sitt säte, och hvilka fastigheter äro bolagets gemensamma egendom; och

c) egare af aktie eller lottbref åtnjuta rösträtt inom den kommun, der han är mantalsskrifven; samt slutligen

14:o. Herr *N. S. von Kochs* (N:o 65 i 1:a serien), hvaruti, jemte det framställning gjorts om åtskilliga andra ändringar i kommunalförordningarne, i afseende på rösträtt och röstvärdets beräkning inom kommuner på landet hemstälts, att följande paragrafer i Förordningen om kommunalstyrelse på landet måtte erhålla förändrad lydelse, nemligen:

§ 10.

För — — — — landbo eller arrendator, röstar innehafvaren, *derest annan öfverenskommelse icke med jordegaren är träffad.*

§ 21.

Sedan — — — — och efter upprop.

För beviljande af ny eller ökad kommunalafgift erfordras bifall af minst $\frac{2}{3}$ af de afgifna rösterna, enligt den vid omröstningen följda röstgrund, äfvensom minst $\frac{2}{3}$ af de röstande efter hufvudtalet.

Till beslut i alla frågor utom dem, hvarom — — — — — — — — — —

§ 58.

— — — — fyrktalssättningen tjenar det värde å fastighet och den inkomst af kapital eller arbete, för hvilken bevillning enligt 2 Art. i Bevillningsstadgan af de skattskyldige, jemlikt sednast fastställda taxeringslängder, till Staten erlægges.

De i — — — — sålunda, att:

a) för jordbruksfastighet, ehvad den är i mantal satt eller ej, för annan fastighet och för frälseränta påföras **en** fyrk för taxeringsvärde till och med 300 R:dr; **två** fyrkar för taxeringsvärde utöfver 300 till och med 600 R:dr; **tre** fyrkar för taxeringsvärde utöfver 600 till och med 900 R:dr;

b) för inkomst af från bevillning icke befriadt kapital påföres **en** fyrk för sådan beskattningsbar inkomst till och med 40 R:dr; **två** fyrkar för dylik inkomst utöfver 40 till och med 20 R:dr; **tre** fyrkar för dylik inkomst utöfver 20 till och med 30 R:dr;

c) för från bevillning icke befriad inkomst af arbete till och med 15 R:dr påföres **en** fyrk; för dylik inkomst utöfver 15 R:dr till och med 30 R:dr **två** fyrkar; för dylik inkomst utöfver 30 R:dr till och med 45 R:dr **tre** fyrkar o. s. v.

För sådan — — — — etc.

Utskottet har först tagit i öfvervägande Herrar Danielssons, Olausons och W. Nilsons förslag, att vid all kommunal-omröstning rösterna måtte räknas efter hufvudtalet, ett yrkande, hvilket äfven alternativt framställts af Herr Hierta i afseende på beräkningen af rösterna vid val till stadsfullmäktige inom hufvudstaden. Samtliga dessa förslag hafva obestriddigen den förtjensten att fullkomligt följdriktigt tillämpa en bestämd grundsats. En annan fråga är, huruvida denna grundsats lämpligen kan och bör i afseende på den kommunala rösträtten göras gällande.

Vid denna frågas besvarande möter först den synnerligen viktiga omständigheten, att Riksdagens Första Kammares sammansättning är beroende af röstberäkningen inom kommunerna. Redan vid sistlidne riksdag fästade dåvarande Lag-Utskottet uppmärksamhet på den betänkliga rubbning i grundvalen för den nya Representationsordningen, som hvarje rubbning af grunden för menigheternas själfstyrelse kunde medföra. Betänkligast torde dock rubbningen blifva, om, såsom nu ifrågasatts, personlighetsprincipen omedelbart tillämpades på all kommunal omröstning och följaktligen äfven på Första Kammarens bildande. En af den nya Riksdags-ordningens viktigaste bestämmelser är den karaktersskillnad, hvilken blifvit uppdragen mellan de båda Kamrarne och hvilken, — enligt det Justitie-statsministerns yttrande, som åtföljde Kongl. Maj:ts till Ständerna aflättna nådiga Proposition om ett förändradt representationssätt — "väsendtligast består deruti, att den *Första Kammar*en utses med valfrihet inom hela riket förmedelst dels landstingen och dels de största städernas stadsfullmäktige, hvilka åter tillsättas af kommunernas medlemmar genom omröstning *efter skattegrund*, under det den *Andra Kammar*en väljes mera omedelbart af inskränkta valkretsar med valfriheten bunden inom kretsen och med tillerkännande af *lika röst åt hvarje väljande*." Om nu landstingens medlemmar och stadsfullmäktige i städerna skulle väljas icke genom omröstning "efter skattegrund" utan per capita, så läser väl ingen kunna neka, att, såsom förra Lag-Utskottet anmärkt, själfva bildandet af Första Kammar

en komme att antaga nästan alldeles samma karakter, som bildandet af Andra Kammar

en, och att derigenom ett af grunddragen hos den förra utplånades. Då således den af motionärerne föreslagna förändringen i kommunala röstberäkningen skulle medföra ett faktiskt upphäfvande af en bland de viktigaste bestämmelserna i den grundlag, som med så mycket bifall helsats af allmänna meningen i landet samt ännu endast kort tid varit tillämpad, anser sig Utskottet redan af denna anledning böra till en dylik förändring afstyrka bifall.

Dertill eger dock Utskottet jemväl andra skäl, hvilka Utskottet vill söka utveckla i sammanhang med skärskådandet af de motiver, hvarmed nu ifrågavarande framställningar blifvit beledsagade. Utskottet fäster sig mindre vid hvad Herr Danielsson i sin motion anmärkt beträffande de missförhållanden och olägenheter, som skulle genom den nu gällande röstberäkningen förorsakas, ty uti den omständigheten, att dylika olägenheter och missförhållanden möjligen förefinnas, ligger intet skäl, hvarföre deras afhjelpande skulle sökas just i per-capita-röstnings införande. Deremot torde de åsigter, hvilka Herrar Olauson och W. Nilson uttalat, böra underkastas en närmare granskning. Den förstnämnde af dessa båda motionärer utgår från det antagandet, att, då grundsatsen af jemlikhet och likaberättigande vunnit tillämpning vid val af ledamöter utaf Riksdagens Andra Kammar

en, en annan röstberäkning icke längre bör följas vid val och vid beslut i kommunala angelägenheter; den sistnämnde åter påstår, att endast per-

sonlighetsprincipens omedelbara tillämpning på den kommunala röstberäkningen kan tillfredsställa den stränga rättvisans fordringar.

Att grunden för riksdagsmannaval till Andra Kammaren och för rösträtt i kommunala angelägenheter bör vara enahanda, förmår Utskottet för sin del icke inse. Om kommunens verksamhet vore, ehuru inom en trängre spher, helt och hållet likartad med Riksdagens, då kunde möjligen en sådan åsigt synas berättigad; men detta är icke förhållandet. Kommunens verksamhet afser uteslutande dess gemensamma ordnings- och hushållnings-angelägenheter, hvilka åter, med högst få, om ens några, undantag, äro förenade med större eller mindre utgifter. Riksdagens verksamhet är deremot icke blott af beskattnings- utan äfven och i främsta rummet af lagstiftningsnatur. Här af framgår, hvilken betydlig skilnad förefinnes mellan de särskilda arterna af kommunens och Riksdagens verksamhet, och huru olika de synpunkter äro, ur hvilka, i principiellt afseende, rättigheten till deltagande i den ena eller den andra i och för sig måste bedömas. Utskottet kan således icke medgifva rigtigheten af det antagandet, att personlighetsprincipens omedelbara tillämpning på riksdagsmannaval till Andra Kammaren skulle utgöra tillräckligt skäl för dess omedelbara tillämpning jemväl på röstberäkningen i kommunala angelägenheter. Deremot skulle ett ganska viktigt sådant förefinnas, om, såsom Herr Olason, dock utan någon närmare motivering, påstått, nämnda princip vore den enda i afseende på kommunal rösträtt fullt rättvisa. Denna åsigt är Utskottet emellertid så långt ifrån att dela, att Utskottet tvärtom finner, det kommunala angelägenheters afgörande genom omröstning efter hufvudtalet skulle leda till den största orättvisa. Det har redan blifvit antydt, att det hufvudsakligaste föremålet för kommunens verksamhet är bestämmandet, antingen direkte å kommunal- och kyrkostänna samt vid allmän rådstuga, eller indirekte genom kommunal- och stadsfullmäktige, af kommunens gemensamma utgifter. Med afseende härå yttrade sistlidne Riksdags Lag-Utskott: "Om hvarje medlem af kommunen deltog i utgifterna lika med en hvar af de öfriga, vore det visserligen i sin ordning, att alla egde lika inflytande på beslutet; men så länge andelen i de utgifter, som beslutas och uttaxeras, är beroende af hvars och ens förmögenhet, kan icke med rättvisa eller billighet vara förenligt att de, som af en ifrågasatt utgift för ett visst ändamål komme att drabbas i en högst obetydlig mån, skulle, så snart deras antal öfverstege hälften af de vid en stämma närvarande, hafva magt att besluta samma utgift och beloppet af densamma i strid med de öfrigas mening, för hvilka beslutet medförde skyldighet till ett skattebidrag för hvardera ojenförligt större än alla de förras tillsammans lagda." Då det nuvarande Lag-Utskottet tillåter sig att åberopa och såsom sina egna upptaga de skäl, hvilka sålunda redan vid sistlidne riksdag blifvit emot införande af per-capita-omröstning i kommunala angelägenheter anförda, förutser Utskottet emellertid den invändning, som emot dessa skäl möjligen kan komma

att

att göras och vill icke undandraga sig att densamma på förhand bemöta. Någon kunde nemligen anmärka, att, ehuru visserligen icke alla kommunens medlemmar till fyllandet af dess behof bidraga med lika stort belopp, så betala de dock alla i mån af sin förmögenhet och äro följaktligen alla lika skattskyldige till kommunen. Sådant är dock icke fallet. Skattskyldigheten är verkligen icke för alla kommunens medlemmar fullkomligt lika. Alla till Staten skattskyldige, som ega en årlig inkomst af kapital eller arbete, understigande 1,800 R:dr, åtnjuta, såsom bekant, skattefrihet för 300 R:dr, under det att intet afdrag medgifves för dem, hvilkas inkomst öfverstiger förstnämnda belopp. Deraf följer ock att de förstnämnde, hvilkas antal sannolikt i de flesta kommuner är det största, till fyllande af kommunens behof bidraga icke i samma utan i mindre proportion till sin inkomst än de sistnämnde. Om man t. ex. jemför en person, som eger 400 R:dr årlig inkomst, med en, som eger 2,000 R:dr, finner man, att den sednare är skyldig lemna 20 gånger så stort bidrag till kommunalbehovens fyllande som den förre, ehuru hans årsinkomst endast är 5 gånger större. Kan det vara rimligt, att dessa båda personer ega lika stort inflytande på utgifternas bestämmande? Säkerligen icke. Men då man medgifvit detta, har man ock erkänt det orättvisa i personlighetsprincipens konsekventa tillämpning på den kommunala röstberäkningen. Ännu mera i ögonen fallande är denna orättvisa, då man tager särskildt förhållandena på landsbygden i betraktande. Der utgå nemligen, till följd af Representationens hos Kongl. Maj:t gjorda framställning i ämnet, kommunalutskylderna numera i olika proportion af jordbruksfastighet och af andra beskattningsföremål. För en till 3,400 R:drs värde taxerad jordbruksfastighet, hvilken är uppförd till en bevillning efter andra artikeln af 1 R:dr 2 öre, betalas mera än dubbelt så stora kommunalutskylder som för 400 R:drs årlig inkomst af kapital eller arbete, hvilken drager 1 R:drs bevillning till Staten. Till ersättning för denna dubbla skattskyldighet har lagen tillerkänt egarne eller brukarne af jordbruksfastighet dubbel rösträtt emot andra kommunens innevånare. Nu vill man beröfva dem denna rätt, men behålla skyldigheten oförminskad, ty någon förändring derutinnan har icke af motionärerne blifvit ifrågasatt. Följden häraf skulle blifva den, att, om pluraliteten af de vid en kommunalstämma närvarande händelsevis utgjordes af löntagare, fabriksidkare, landthandlande och kapitalister, utgifter skulle kunna, i strid mot jordbrukarnes önskan, beslutas, hvilka komme att drabba hvar och en af dessa sistnämnde i dubbelt så stort förhållande som hvar och en af de förstnämnde. Ur hvilken synpunkt en åsigt, som skulle leda derhän, må kunna försvaras, icke är det ur rättvisans och billighetens. Dessutom torde det böra framhållas, att för fastighet skattas till kommunen utan afseende på det högre eller mindre belopp, hvartill egendomen kan vara intecknad, under det att för inkomst af arbete skatten drabbar endast den verkliga årsförtjensten. Den ene betalar således för hvad han synes ega, den andra der-

emot för hvad hans arbete verkligen inbringar honom. Äfven derigenom tynger skattebördan olika på kommunens särskilda medlemmar.

Utskottet tror sig nu hafva vederlagt de två motiv, hvilka blifvit anförda för den ifrågasatta förändringen, och Utskottet har dessutom framhållit den väsendtliga rubbning i grunderna för Riksdagens bildande, som skulle förorsakas genom personlighetsprincipens tillämpning på den kommunala röstberäkningen. Vid detta ämnes behandling framställer sig emellertid till besvarande ytterligare den frågan: är den af motionärerne yrkade lagförändringen ur kloketens synpunkt tillräddig? Likasom hvarje annan rättighet är naturligtvis äfven rättigheten till deltagande i de kommunala angelägenheternas afgörande en personlig; men deraf följer ingalunda att den är en allmänt mencklig, hvilken bör i *lika mån* åtnjutas af alla. Tvärtom måste det vara en af lagstiftningens uppgifter att se till, det afgörande rösten i kommunernas angelägenheter icke lemnas åt dem, hvilka för desamma hafva ett jemförelsevis ringa intresse och tilläfventyrs sakna de för dessa angelägenheter behöriga handhafvande erforderliga egenskaper. Någon absolut ofelbar mätare här af finnes visserligen icke; men likasom man måste antaga, att de, hvilka i väsendtligaste mån bidra till fyllandet af kommunens behof, äro mest intresserade att dessa bidrag ändamålsenligt användas, så synes det Utskottet ligga i sakens natur, att den, som dagligen måste från morgon till afton med strängt mekaniskt arbete söka förtjena ett nödtorftigt lifsuppehälle, icke kan hafva hvarken tid eller lust att förvärfva sig det mått af vetande, hvilket är ett vilkor för åskådningens vidgande utöfver de dagliga behofvens inskränkta synkrets, för omdömesförmågans skärpande och möjligheten af egen fördomsfri pröfning. Således, ehuru dagakarlen, tjenaren eller torparen, såvida de äro till kommunen skattskyldige, icke böra från rättigheten att deltaga i afgörandet af kommunens angelägenheter uteslutas, måste det likväl medgifvas, att deras tränga verksamhetskrets icke kan skänka den mångsidiga erfarenhet, den kännedom af en mängd både sakförhållanden och personer, som hos den sjelfegande jordbrukaren, den driftige köpmannen, eller näringsidkaren småningom uppkomma och i samma mån tilltaga som deras verksamhet vidgas. Deremot är det ganska tänkbart, att det missnöje öfver egen ställning, den lätt förklarliga missunnsamhet mot bättre lottade, som ofta förefinnes hos de okunnige och mot fattigdomen kämpande, skulle göra det lätt för den, som deraf ville begagna sig, att för egna syftemål tillvälla sig ett öfvervägande inflytande på afgörandet af kommunens gemensamma angelägenheter. Hvad Utskottet nu sagt hvilat icke på några lösliga antaganden; det är grundadt i sakförhållanden, hvilka, huru mycket de än förtjena att af menniskovännen beklagas, likväl måste af lagstiftaren bedömas sådana de äro, icke sådana han kunde önska att de voro. Utskottet måste derföre uttala den bestämda åsigten, att en lagförändring, åsyftande personlighetsprincipens omedelbara tillämpning på den kommunala röstberäkningen, vore i hög grad oklok och otillräddig. Ännu vådligare blefve en

dylik förändring, om den nu bestämda gränsen för skattefrihet för inkomst af kapital eller arbete nedsattes, eller om gällande stadganden angående vissa kommunalmedlemmars uteslutande från rösträtt upphäfdes. Sistnämnda stadganden — till hvilka Utskottet längre ned skall återkomma — äro dock så orättvisa, att de, enligt Utskottets åsigt, redan nu böra afskaffas och således ingen till kommunen skattskyldig person förmenas att i afgörandet af kommunens angelägenheter taga del. Då emellertid denna ur billighetens synpunkt högst nödvändiga reform icke utan den största fara skulle kunna ega rum, så vida den ställdes i samband med införandet af lika rösträtt i kommunala angelägenheter, ligger deruti för Utskottet ett ytterligare kraftigt skäl att hemställa, det

2:o *Herrar Danielssons, W. Nilsons, Olausons och Hiertas motioner, i hvad de afse införandet af per-capita-röstning i kommunala angelägenheter, icke måtte af Riksdagen bifallas.*

Hvad nu blifvit yttradt gäller äfven i afseende på Herrar Anders Pehrs-sons, Ljuslins och Pehr Johnssons motioner, för så vidt de afse införandet af per-capita-röstning vid val till alla kommunala befattningar; men Utskottet har derjemte funnit de i sistnämnda motioner framställda förslag vara sådana, att ett i öfverensstämmelse med dem affattadt lagstadgande skulle vid tillämpningen leda till den största inkonsequens. Om man nemligen, lika med motionärerne, antager, att graden af inflytande på kommunal-utskyldernas bestämmande bör bero på graden af skyldigheten att i dessa utskylder deltaga, så följer deraf alldeles klart och tydligt, att samma princip måste tillämpas äfven vid val af de personer, som i berörda afseende utöfva kommunens beslutande rätt. Nu är stadgadt, att i alla städer, som hafva öfver 3,000 innevånare — och deras antal uppgick vid slutet af år 1866 till 36 — *skall* kommunens beslutande rätt i alla dess gemensamma angelägenheter, således äfven i kommunala beskattningsfrågor, utöfvas af stadsfullmäktige, och i alla öfriga städer *kan* vid allmän rådstuga beslutas om denna rätts öfverlemnande åt dylika fullmäktige, likasom äfven på landet kommunalstämma eger att, med vissa inskränkningar och undantag, åt kommunal-fullmäktige öfverlåta att med kommunalstämmans rätt handlägga och afgöra de till stämmans behandling hörande ärenden. Motionärerne hafva dock icke för val af stads- eller kommunal-fullmäktige ifrågasatt något undantag från den af dem föreslagna allmänna regeln, att vid val röstetalet skulle beräknas per capita, utan de synas hafva förbisett att deras framställningar, om de bifölles, skulle leda derhän, att i en del kommuner åt förmögenheten bevarades ett proportionerligt inflytande på utskyldernas bestämmande, medan i andra åter detta inflytande helt och hållet tillintetgjordes. Det som är rätt i *en* kommun, måste dock vara det äfven i *en* annan. Dessutom är det icke blott den mindre kommunen, staden eller socknen, som af sina medlemmar eger att fordra bidrag till de gemensamma utgifternas bestridande; äfven den

större kommunen, länet, är understundom deraf i behof, och jemväl landstinget är derföre en genom val tillsatt myndighet, hvilken eger att utöfva kommunal beskattningsrätt. Deraf följer, att då, på sätt motionärerne föreslagit, förmögenhetsprincipen fortfarande bör tillämpas på beskattningsfrågor, icke heller elektor för landstingsmäns utseende böra efter hufvudtalet väljas. Men om från ett dylikt valsätt både stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige och elektor för landstingsmannaval måste undantagas, så lära väl de kommunala befattningar, hvilka derefter återstå, icke vara af den vikt och betydelse, att, i afseende på val till dem, särskilda bestämmelser i fråga om rösternas beräkning böra meddelas, och Utskottet finner sig alltså föranlåtet hemställa,

3:o att hvad Herrar Anders Pehrsson, Ljustin och Pehr Johnsson i nu omförmälda afseende anført och föreslagit icke måtte af Riksdagen bifallas.

Utskottet skall nu öfvergå till de motionärers förslag, hvilka gjort till sin uppgift att uti en graderad röstskala söka en förmedling mellan personlighets- och förmögenhetsprincipen, och vill dervid blott förutskicka den anmärkningen, att äfven derigenom skulle i viss mån grundvalen för Första Kammarrens bildande rubbas. Nämnade motionärer äro: Herr *Falkman*, hvilken föreslagit en tiogradig röstskala för städerna utom Stockholm, samt Herrar *Anders Pehrsson* och *Per Johnsson*, hvilka, under förutsättning, såsom redan blifvit nämndt, att lika rösträtt skulle ega rum vid val, önskat att en tregradig skala måtte bestämmas för deltagande i andra kommunala angelägenheter. Mot dessa förslag kan göras samma anmärkning, som mot de flesta, hvilka afse införandet af graderad skala, den nemligen att de äro i mer eller mindre mån godtyckliga. Men efter godtycke böra lagar icke stiftas. De måste byggas på den fasta grunden af en bestämd princip. Hvad lagarne för den kommunala rösträtten beträffar, så kunna de utgå från antingen personlighets- eller förmögenhetsprincipen. Mellan dessa måste lagstiftaren välja, och har han bestämt sig för den sistnämnda, så måste han med följdriktighet tillämpa den intill den gräns, utöfver hvilken konsekvensen icke längre kan gå utan att leda till uppenbar orättvisa eller medföra andra vådor. Förmögenhetsprincipen, rätt uppfattad och på den kommunala röstberäkningen tillämpad, innebär, att en person bör ega större röstetal än en annan, icke derföre, att han är eller synes vara rikare, utan derföre, att han till de gemensamma behofvens fyllande erlägger ett större bidrag. I samma mån skattskyldigheten är proportionel, bör således jemväl rösträtten vara det. Då nu den kommunala skattskyldigheten hos oss, enligt hvad förut blifvit visadt, icke är för alla fullkomligt lika, utan för några utgår i olika förhållande till deras inkomst än för andra, så är den i våra kommunallagar stadgade röstberäkningen ock i viss mån en graderad skala, men byggd på fullt rationela grunder och i fullkomlig konsekvens med sjelfva den

princip, på hvilken den hvilar. Då den är den enda, som icke är godtycklig, är den ock, i Utskottets tanke, den enda rigtiga. Ehuru Utskottet således hyser den meningen, att ingen annan röstberäkning än den nuvarande, såvida denna, såsom Utskottet längre ned skall föreslå, erhåller erforderlig begränsning uppåt, är riktig och rättvis, skall Utskottet likväl särskildt granska hvar och ett af de nu framlagda förslagen till graderade röstskalar.

Herr Pehr Johnsson har endast gjort framställning derom, att en tregradig röstskala måtte införas; men han har icke närmare angifvit, hvarken hvar skiljetecknen borde sättas, ej heller huru många röster borde tillkomma hvar och en röstberättigad inom de båda öfra kategorierna.

Herr Anders Pehrssons förslag, hvilket endast afser kommunerna på landet, skulle, med tillämpning af föreskrifterna i nu gällande Bevillningsstadga och då motionären icke föreslagit upphäfvande af det i § 9 af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet bestämda minimum af skattskyldighet för rösträtts utöfvande, lemna följande resultat:

1 röst skulle tillkomma

- a) egare af i mantal satt jord t. o. m. 16,700 R:drs taxeringsvärde;
- b) egare af i mantal icke satt jord fr. o. m. 900 t. o. m. 16,700 R:drs dito;
- c) egare af annan fastighet fr. o. m. 1,100 t. o. m. 10,000 R:drs dito;
- d) alla, som af kapital eller arbete ega en årlig inkomst af minst 400 R:dr och högst 800 R:dr;

2 röster skulle tillkomma

- a) } egare af all slags jordbruksfastighet fr. o. m. 16,800 t. o. m. 33,400
- b) } R:drs taxeringsvärde;
- c) egare af annan fastighet fr. o. m. 10,100 t. o. m. 20,000 R:drs dito;
- d) alla, som af kapital eller arbete ega en årlig inkomst af minst 900 och högst 1,300 R:dr;

3 röster skulle tillkomma

- a) } egare af jordbruksfastighet, taxerad till mera än 33,400 R:dr;
- b) }
- c) egare af annan fastighet, taxerad till mera än 20,000 R:dr;
- d) alla, som af kapital eller arbete ega en årlig inkomst öfverstigande 1,300 Riksdaler.

Mot denna skala kunna åtskilliga befogade anmärkningar göras. Utskottet vill dock inskränka sig till framställandet af dem, hvilka synts Utskottet viktigast. Motionären har nemligen tagit bevillningen, icke fyrktalet till mätare af röstvärdet och indelat alla röstberättigade i tre kategorier efter olika bevillningsbelopp, utan afseende derpå huruvida bevillningen erlägges för jordbruksfastighet eller för andra beskattningsföremål. En jordbrukare och en annan person, som befunde sig inom samma kategori med hänseende till bevillningen, skulle således ega lika röstetal; men det har redan blifvit nämndt, att den förre erligger

dubbelt så stora kommunalutskylder som den sednare i förhållande till hvarderas bevillning. Förslaget torde därför icke kunna såsom rättvist och billigt anses. Vidare har motionären, hvad särskildt beträffar inkomst af kapital eller arbete, satt rämärkena vid 800 och 1,300 R:drs årlig inkomst. Det förra kan hafva något skäl för sig, enär valbarheten till ledamot af Andra Kammaren der vidtager, och det således bör kunna antagas, att allmänna meningen betraktar en inkomst af öfver 800 R:dr såsom en garanti för större oberoende och insigt i offentliga värf; men någon anledning dertill, att den, som eger 1,400 R:drs årlig inkomst, skulle åtnjuta dubbelt så stor rösträtt, mot den som eger 1,300 R:drs, kan Utskottet för sin del icke finna; hvarjemte det synes Utskottet besynnerligt att den, som eger 1,400 R:drs inkomst, skulle vara lika röstberättigad med den, som eger 1,900, ehuru denne sistnämnde, enligt hvad ofvan blifvit visadt, till kommunalbehovvens fyllande bidrager i betydligt större proportion till sin inkomst än den förre. Slutligen och då antalet röstberättigade inom den lägsta kategorien sannolikt uti en mängd kommuner är betydligt större än inom de båda öfriga, skulle den af Herr Pehrsson föreslagna röstskalan möjligen kunna leda till samma följder som en röstberäkning efter hufvudtalet, utan att dock ega denna sistnämndas förtjenst af sträng följdriktighet.

Herr Falkmans förslag har afseende uteslutande på städerna, och då inom dem kommunalutskylderna utgå i samma proportion af fastighet och andra beskattningsföremål, är intet att anmärka mot röstvärdets beräknande efter bevillingen, likasom det ock måste erkännas att Herr Falkman iakttagit den skilnad, Bevillningsstadgan uppdragit mellan dem, som af kapital eller arbete hemta större eller mindre årlig inkomst än 1,800 R:dr. Deremot synes detta förslag dels vara något för mycket kompliceradt, dels ock leda till en alltför stor splittring af samhället i en mängd särskilda förmögenhetsklasser. En sådan splittring, alltid vådlig, blir det ännu mera då den hvarken är den oundvikliga följd af en i och för sig riktig grundsats' konsekventa tillämpning, och ej heller härflyter ur sådana allmängiltiga förhållanden, hvilka kunna anses bilda naturliga gränser mellan olika samhällsklasser. Sedan man öfvergifvit principen att röstetal och skattebidrag böra väga lika mot hvarandra, synes det Utskottet besynnerligt att stadga, det en person, som eger t. ex. 5,000 R:dr i årlig inkomst, skall ega en röst mera än den, som eger 4,500 R:dr, eller den, som eger 50,000 R:dr, en röst mera än den, som eger 45,000 R:dr.

Då Utskottet således i allmänhet anser sig icke kunna förorda någon annan röstskala än den nu gällande och särskildt finner de nu framställda förslagen olämpliga, hemställer Utskottet,

4:o att Herrar Falkmans, Anders Pehrssons och Pehr Johnssons motioner måtte, för så vidt de innefatta förslag till graderade

skalor för den kommunala rösträttens utöfvande, af Riksdagen lemnas utan vidare afseende.

Deremot är det, enligt hvad redan blifvit antydt, en omständighet, hvilken Herrar *Pehr Johnsson* och *Olauson* i sina ofvan omförmälda motioner vidrört, och hvilken synes Utskottet förtjena den största uppmärksamhet. De hafva nemligen båda föreslagit, att enhvar, som betalar skatt till kommunen, också måtte tillerkännas rösträtt i dess angelägenheter. Enligt nu gällande stadgande angående rösträtt i stadskommun utom Stockholm är ingen till kommunen skattskyldig person röstberättigad, med mindre han till Staten erlägger en Riksdalers bevillning efter Andra Artikeln Bevillningsstadgan. Deraf följer, att egare af stadsfastighet, som i taxeringsvärde understiger 2,000 R:dr, är från rösträtt utesluten, ehuru han är skyldig att i förhållande till åsatt bevillning lemna bidrag till kommunalbehofvens fyllande. Likaså är en person, som eger fastighet af stadsjord, beröfvad all rösträtt för denna sin fastighet, såvida dess taxeringsvärde ej uppgår till 3,400 R:dr. Det orättvisa häruti faller ännu mera i ögonen vid en jämförelse med å ena sidan Förordningen om kommunalstyrelse på landet, der rösträtt får utövas för all i mantal satt jord, och å den andra Förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, der hvar och en skattskyldig eger rösträtt utan afseende på huru litet hans bevillningsbelopp än må vara. Då det synes Utskottet vara med den i kommunallagarne nedlagda grundsatsen om jemvigt mellan rösträtt och skattskyldighet fullt öfverensstämmande, att alla de kommunens medlemmar, som till densamma erlägga utskyl-der, erhålla en deremot svarande rättighet att i dessa utskyl-der taga del, samt sådant blifvit för den största och folkrikaste bland rikets städer medgifvet, utan att, Utskottet veterligen, några olägenheter deraf blifvit en följd, hemställer Utskottet, att

5:o Riksdagen ville för sin del besluta, det 1 mom. § 12 i Förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 Mars 1862 skall erhålla följande förändrade lydelse:

Den, som vid allmän Rådstuga röstberättigad är, eger en röst för bevillning, efter Art. II Bevillningsstadgan, till och med En Riksdaler, samt vidare en röst för hvarje derut-öfver efter nämnda artikel påförd hel Riksdalers bevillning till Staten.

Hvad kommunerna på landet beträffar, är intet undantag i afseende på rösträtt stadgad för sådan jordbruksfastighet, som är i mantal satt. För den i mantal icke satta jorden får deremot ej röstas, då dess taxeringsvärde understiger 900 R:dr, likasom ej heller för annan slags fastighet, frälseränta och dylikt i taxeringsvärde understigande 1,100 R:dr. Då Utskottet emellertid anser dessa

minimibestämmelser vara orättvisa och öfverflödiga, tvekar Utskottet icke att, i likhet med sitt i fråga om städerna gjorda tillstyrkande, föreslå deras fullständiga upphäfvande. De äro orättvisa, ty de beröfva en del till kommunen skattskyldige personer all rättighet att i beslutet om kommunens gemensamma utgifter och sättet för dessa utgifters betäckande taga del, under det att åt andra kommunens medlemmar en dylik rättighet är utan undantag medgifven; de äro öfverflödiga, ty det ändamål, som med dem måste vara åsyftadt, nemligen att förekomma den stora massans af befolkningen öfvervägande inflytande på afgörandet af kommunens angelägenheter — detta ändamål är tillräckligen vunnet genom nu gällande röstberäkning, utan att några vidare, i sig sjelfva obilliga inskränkningar eller undantag synas erforderliga. Orättvisan och obehöfligheten af nu stadgade rösträttsminimum för kommuner å landsbygden lära så mycket mindre kunna förnekas, om man betänker, att det endast är en del af den *bofasta* befolkningen, som derigenom beröfvas rösträtt, ty på den mera rörliga befolkningen, — den som skattar för inkomst af kapital eller arbete, — är ifrågavarande stadgande utan inflytande. Det synes Utskottet dock böra antagas, att den, som inom en kommun eger fastighet af hvad slag som helst, kan hafva större nytta eller skada af de beslut, som i kommunalstämmans fattas, än den, hvilken endast tillfälligtvis är medlem af kommunen; likasom det ock med skäl torde kunna betviflas, att egaren eller brukaren af en liten jordlott med åsat mantal i högre grad besitter de för deltagande i kommunens öfverläggningar och beslut erforderliga egenskaper än egaren af annat slags fastighet till motsvarande värde.

Utskottet lärer väl knappast behöfva erinra, att af nu angifna grundsats — alla till kommunen skattskyldiges rätt att i beslutet om kommunens gemensamma angelägenheter taga del — ingalunda följer, det en dylik rättighet borde tillerkännas dem, hvilka till kommunen erlægga endast s. k. personela bidrag. Dessa bidrag få endast för vissa lagligen bestämda ändamål uttaxeras och deras belopp är jemväl i lag begränsadt. Hvarje kommunalstämmobeslut, som afser påläggandet af personela bidrag för andra ändamål eller till högre belopp än lagen medgifver, är olagligt och blir, om det i behörig ordning öfverklagas, med all säkerhet undanröjdt. Något behof att i beslutet om dessa afgifter taga del torde således icke förefinnas. Deremot skulle inrymmandet af rösträtt i kommunalstämma åt dem, hvilka icke äro skyldige att till kommunen lemna andra än personela bidrag, leda till den orimligheten, att personer egde deltaga i beslut om utgifter, hvilka icke komme att drabba dem med ett enda öre.

På grund af hvad Utskottet nu haft äran anföra, hemställer Utskottet, att Riksdagen för sin del ville besluta,

6:o dels att § 9 i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet den 24 Mars 1862, sådan denna § lyder i Kongl. Kungörelsen

Kungörelsen den 15 September 1863, skall ur nämnda Kongl. Förordning uteslutas;

dels ock att, i följd häraf mom. 1 af § 8 i samma Kongl. Förordning skall erhålla följande förändrade lydelse:

“En hvar välfrejdad Svensk undersåte, som är medlem af en kommun samt enligt 57 § förbunden att till kommunen erlægga skatt, och icke häftar för oguldna kommunalutskylder, skall, under iakttagande af de närmare bestämmelser, som 9 § innehåller, vara berättigad att deltaga i kommunalstämmans öfverläggningar och beslut.“

Då genom borttagande af § 9 paragraf-följden i meranämnda Kongl. Förordning rubbas, hemställer Utskottet att, till undvikande i möjligaste måtto af härmed förenade olägenheter, Riksdagen likaledes ville för sin del besluta,

7:o att §§ 10 och 11 i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet skall betecknas med §§ 9 och 10 samt att § 12 i samma Förordning skall delas i två paragrafer så, att nuvarande 1:a momentet i denna § betecknas med § 11 och 2:a momentet med § 12.

Utskottet har väl ej funnit sig böra föreslå någon ändring i nu gällande grunder för den kommunala röstberäkningen; men Utskottet har dock icke förbisett de befogade anmärkningar, som kunna göras emot dessa grundens alltför långt drifna tillämpning. Tvärtom har Utskottet redan, i förbigående, uttalat sin åsigt om orättvisan och vådorna af den nuvarande röstberäkningen, vare sig att denna, såsom nu på landsbygden är fallet, förblifver helt och hållet obegränsad uppåt, eller, såsom i de flesta städer inträffat, den nu stadgade röstbegränsningen visat sig långt ifrån tillfyllestgörande, och Utskottet skall nu öfvergå till en närmare utredning af denna fråga, rörande hvilken flera särskilda förslag blifvit vid innevarande riksdag väckta. Två af dessa förslag hafva endast afseende på landskommunerna, nemligen Herrar *Magnus Svenssons* och *Harald Ericssons*. Herr *Magnells* motion synes äfven företrädesvis åsyfta kommuner på landet, enär han föreslagit samma maximum som det nu för städerna gällande; men han har äfven alternativt hemställt, huruvida icke en ännu större inskränkning kunde finnas skälig, och det måste derföre antagas, att denna motionär jemväl väckt fråga om ändring i det för städerna stadgade maximum. Herr *Hierta* har inskränkt sin hemställan till hufvudstaden.

Hvad först städerna beträffar, så är i afseende på dem redan i lagen erkändt behofvet af en rösträttens begränsning uppåt. Någon vidare bevisning härom torde derföre icke erfordras, utan har Utskottet endast att undersöka,

huruvida nu gällande stadgande visat sig tillfyllestgörande, och att i motsatt fall föreslå förändrade, mera verksamma och ändamålsenliga bestämmelser i detta hänseende. Då Utskottet icke varit i tillfälle att sträcka sin undersökning till rikets samtliga städer, har Utskottet inskränkt sig till nedannämnda tolf, för hvilka Utskottet egt tillgång till tillförlitliga uppgifter och hvilka äro af den olikhet sinsemellan till folkmängd och öfriga förhållanden, att de kunna antagas gifva en ledning för bedömandet af den verkan, gällande maximibestämmelse utfövat på rösträtten jemväl inom de öfriga. Resultaten af undersökningen ber Utskottet få framlägga i följande tabell:

	Antal röstberät- tigade.	Samman- lagda röstetalet.	Högsta bevillnings- belopp.	Högsta nu tillätna röstetal.	Antal personer, för hvilka nedsättning egt rum.
Stockholm år 1867:					
1:sta valkretsen	3,385	65,794	4,062	3,314	1
2:dra dito	3,339	65,280	3,312	3,274	1
3:dje dito	7,036	75,576	1,066	3,778	0
4:de dito	5,658	75,434	1,120	3,771	0
5:te dito	7,212	66,646	1,407	3,332	0
Göteborg år 1864	5,586	122,873	2,326	6,143	0
Norrköping år 1867	2,943	43,897	1,406	2,194	0
Malmö år 1867	3,594	44,418	1,335	2,220	0
Gefle år 1867	3,090	26,565	2,435	1,328	1
Jönköping år 1867	902	16,238	1,045	811	1
Christianstad år 1866	991	15,340	1,021	767	1
Calmar år 1867	767	11,778	406	588	0
Ystad år 1867	920	11,711	2,668	585	1
Halmstad år 1867	488	8,900	1,233	445	1
Warberg år 1867	393	3,770	83	188	0
Söderköping år 1867.	277	2,218	127	110	1

Häraf framgår: *dels* att nu stadgade maximum, en tjugonedel af stadens eller valkretsens hela röstetal, i högst obetydlig mån inverkar på röstetalet såväl inom de största som inom de mindre städerna; *dels* ock att, utan afseende på den större eller mindre nedsättning i röstetal, som af denna maximibestämmelse kan blifva en följd, det högsta röstetal, som nu inom de särskilda städerna är medgifvet, i och för sig är så högt, att det åt den större förmögenheten inrym-

mer ett opropotionerligt stort inflytande på kommunens angelägenheter. Då således nu gällande begränsning af röstetalet i städerna visat sig vara långt ifrån tillräcklig för vinnandet af det dermed åsyftade ändamål, finner Utskottet det för sin del vara nödvändigt att förändrade föreskrifter i detta hänseende meddelas.

Inom Utskottet hafva flera olika förslag till nya maximibestämmelser för städerna blifvit framställda, och de hafva alla af Utskottet underkastats en flersidig pröfning. Dervid har såsom en af de viktigaste omständigheter, hvilka vid frågans afgörande måste tagas i betraktande, framställt sig svårigheten att finna något maximum, som vore på både de större och de mindre städerna lika tillämpligt. Denna svårighet är lika stor, antingen man önskar ett relativt maximum, bestämdt i något visst förhållande till stadens sammanlagda röstetal, eller ett absolut, så att man, utan afseende på sammanlagda röstetalet, fastställer ett visst antal röster såsom det högsta, hvarmed må kunna röstas. I båda fallen inträffar, att maximum blir antingen för mycket inskränkande inom de mindre städerna eller för litet inskränkande inom de större. Den bästa utvägen till dessa båda olägenheter förekommande är, i Utskottets tanke, att söka i en samverkan af relativ och absolut röstbegränsning. Om man nemligen såsom regel bestämmer, att maximum af röster skall vara en viss bråkdel af stadens hela röstetal, men tillika föreskrifver, att ingen må rösta med mera än ett visst antal röster, så blir följderna deraf den, att inom de mindre städerna verkar den förstnämnda bestämmelsen, inom den större åter den sistnämnda. Utskottet har därför lagt denna tanke till grund för det förslag, som här nedan skall framställas.

Dernäst har Utskottet tagit i öfvervägande vid hvilket röstetal det absoluta maximum borde sättas. Då detta är afsedt för de större städerna måste det med hänsyn till förhållandena inom dem bestämmas, hvarvid behörigt afseende tillika måste fästas derpå, att gränsen icke sättes hvarken högre eller lägre än som med klokhet och rättvisa är förenligt. Denna punkt på röstskalan infaller, enligt Utskottets åsigt, inom de större städerna vid 100 röster, d. v. s. vid antingen 10,000 R:drs årlig inkomst af kapital eller arbete eller besittningen af fast egendom värderad till 200,000 R:dr. Sättes maximum der, så blir åt kommunens förmögnare och upplystare medlemmar ett tillräckligt inflytande på kommunens angelägenheter bevaradt på samma gång de egentligen rikes och de stora bolagens tryckande röstöfvervigt försvinner. Så skulle t. ex. i *Göteborg* 5,093 personer med 1—51 röster hvardera ega ett sammanlagdt röstetal af 42,363 röster och 493 personer med 51—100 röster ett sammanlagdt röstetal af 42,412 röster; i *Malmö* skulle 3,350 personer med 1—41 röster hvardera ega sammanlagdt 17,859 röster mot 244 personer med 41—100 röster hvardera, som ega sammanlagdt 17,913 röster o. s. v. Härvid bör dock anmärkas att Utskottet icke är i tillfälle upplysa i hvad mån dessa siffror kunde komma

att förändras, om Utskottets förslag angående minimi-bestämmelsernas borttagande bifölles.

Det relativa maximum har Utskottet funnit lämpligast böra bestämmas till en femtiondedel af stadens hela röstetal. Derigenom skulle t. ex. i *Söderköping* med 277 röstegande högsta tillåtna röstetalet blifva 44, hvilket i ett så litet samhälle ingalunda torde kunna anses såsom för lågt. I *Warberg* med 393 röstegande skulle högsta röstetalet blifva 75 o. s. v.

I öfverensstämmelse med hvad nu blifvit yttradt hemställer Utskottet,

8:o att Riksdagen ville för sin del besluta, dels att 2 mom. i 12 § af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 Mars 1862 skall erhålla följande förändrade lydelse:

“Ej må någon kunna vid allmän rådstuga utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en femtiondedel af stadens hela röstetal efter röstlängden; eller i något fall för mera än etthundra röster.“

dels ock att 1 mom. 12 § af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 Maj 1862 skall erhålla följande förändrade lydelse:

”Vid valet, som förrättas med slutna sedlar och för öfrigt i tillämpliga delar efter den ordning, som för val af riksdagsfullmäktige för staden är eller varder antagen, eger en hvar till deltagande deruti berättigad medlem af kommunen en röst för bevillning, efter Artikel II Bevillningsstadgan, till och med en Riksdaler, samt vidare en röst för hvarje derutöfver påförd hel Riksdalers bevillning efter nämnda artikel; men ej må för någon beräknas flera röster än som svara emot en femtiondedel af valkretsens hela röstetal efter röstlängden och i intet fall flera än etthundra röster”.

Anledningen hvarför i Förordningen om kommunalstyrelse på landet intet maximum för rösträtt blifvit bestämdt, ehuru sådant stadgats för stadskommunerna, torde få sökas i den omständigheten, att då för all på arrende upplåten jord rösträtten skall utöfvas af arrendatorn, icke af jordegaren, samt det syntes ligga i sakens natur att en till arealen särdeles betydlig jordegendom icke kunde i hela dess vidd af egaren brukas, utan måste delvis utarrenderas, så antogs det såsom en gifven följd häraf, att någon ytterligare, särskildt bestämd röstbegränsning icke erfordrades. Emellertid anmärkte 1859—1860 års Allmänna Besvärsoch Ekonomi-Utskott, att, äfven om vid ofvanberörda förhållande någon öfverdrifven röstöfvervigt å de stora jordegarnes sida icke vore att befara, kunde dock inom kommunen ligga någon stor fabrik eller annan industriell inrättning, som, i följd af sin höga bevillning och derå grundade höga skattetal, komme att snart sagdt ensam bestämman kommunens beslut, ifall dess rösträtt ej i förordningen be-

gränsades. I betraktande här af föreslog nämnda Utskott en lagbestämmelse af följande lydelse: "Dock må ej för annat än jord af någon röstas för mera än en tjugonedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden". Detta förslag lyckades ej att tillvinna sig Ständernas bifall; men Borgare-Ståndet beslöt för sin del, att inom kommuner på landet ingen borde få rösta för mera än 600 skatteören, det vill, enligt den då ifrågasatta röstgrunden, säga 6 förmedlade hemman eller deremot svarande inkomst af andra beskattningsföremål. Inom Bonde-Ståndet uttalade sig många för den af Utskottet föreslagna begränsningen under det andra ville, att den skulle tillämpas äfven på rösträtt för jordbruksfastighet. Vid 1862 — 1863 års riksdag omfattades sistnämnda åsigt af Ekonomi-Utskottet, som dock i afseende på beloppet af högsta röstetalet föreslog, att detsamma måtte bestämmas till en tiondedel af kommunens hela röstetal. Detta förslag bifölls af Bonde-Ståndet och återremitterades af Borgare-Ståndet, men förkastades af de båda andra Stånden, i följd hvaraf frågan förföll. Sedermera har den vid de båda följande riksdagarna ånyo blifvit väckt, ehuru utan framgång, hvartill orsaken icke synes vara att söka deruti, att man funnit en röstbegränsning inom kommuner på landet i och för sig oriktig, utan företrädesvis torde få tillskrifvas den städse uttalade meningen, att en dylik begränsning vore, med afseende på de å landsbygden rådande förhållanden, öfverflödig.

Härom vågar dock Utskottet hysa en motsatt åsigt. Om, såsom man alltjemnt synes hafva antagit, egaren af en jordbruksfastighet, hvilken genom högt taxeringsvärde skulle gifva ett jmförelsevis alltför stort röstetal, alltid uppläte en eller flera delar af denna egendom på arrende, då vore visserligen möjligheten af en eller några få större jordegares alltför öfvervägande röstöfvervigt ringa. Men deremot torde böra erinras, att säkerligen ganska många smärre kommuner finnas, der en jordegendom, utan att till arealen vara så stor, att den till någon del måste utarrenderas, ändock är, i jmförelse med den öfriga jordegendomen inom kommunen, tillräckligt betydande för att åt sin egare, i synnerhet om denna tillika skattar för inkomst af kapital eller arbete, medföra ett fyrktal, större än alla de andra medlemmarnes af kommunen sammanlagda antal röster. Olägenheterna här af synas Utskottet uppenbara; likasom det ock förekommer Utskottet ganska naturligt, att under dylika förhållanden ett af kommunalinstitutionens viktigaste syften — väckandet och underhållandet af intresse för kommunens gemensamma angelägenheter — i väsendtlig mån måste förfelas. I ännu högre grad torde detta blifva fallet inom sådana kommuner, der en person eller ett bolag finnes, som för inkomst af kapital eller näring fått sig påförd hög bevillning och som i följd deraf är innehafvare af ett öfvervägande antal röster. Då nu gällande bestämmelser sålunda innebära en möjlighet till orättvisa och billigt missnöje kan Utskottet för sin del icke finna annat, än att denna möjlighet bör genom en klok och billig begränsning af röstetalet förekommas.

Deremot inser Utskottet å andra sidan fullkomligt, huru nödvändigt det är att söka förebygga den olägenheten, att, genom bestämmande af ett för lågt maximum, egare till större jordegendom komme att göras beroende af kommunens öfriga röstegande medlemmar. Det är ock naturligt att maximum inom kommuner på landet måste sättas vida lägre än inom städerna, der folkmängden i allmänhet är större, der näring och rörelse drifvas i större skala och dit kapitalerna företrädesvis söka sig, samt der bevillningsbeloppet och i följd deraf sammanlagda röstetalet är i de flesta fall betydligt större än inom landskommunerna. Utskottet har derföre funnit det lämpligaste vara att, på sätt Ekonomisk-Utskottet vid 1862—1863 års riksdag föreslagit, bestämma maximum för landskommuner till en tiondedel af kommunens hela fyrktal. Ehuru det icke varit möjligt för Utskottet att genom jmförelse mellan en mängd i olika delar af landet belägna kommuners fyrktalslängder utröna den verkan ett dylikt maximum skulle på röstetalet utöfva, har Utskottet dock, med ledning af de förhållanden, som varit några af Utskottets ledamöter bekanta, trott sig finna ett maximum af en tiondedel komma att inom de flesta kommuner medföra åsyftadt resultat utan att dock föranleda till en obillig och vådlig inskränkning af de förmögnare kommunalmedlemmarnes berättigade inflytande på afgörandet af kommunens gemensamma angelägenheter; och hemställer Utskottet alltså,

9:o att Riksdagen för sin del ville besluta, det nuvarande 1 mom. 12 § af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet skall erhålla följande förändrade lydelse:

“Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal. Dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden.“

Om hvad Utskottet nu föreslagit beträffande såväl borttagandet af minimum som bestämmandet af maximum för rösträtt å landet af Riksdagen bifalles, samt i sammanhang med bifall till förstnämnda förslag nuvarande 12 §, på sätt Utskottet hemställt, delas i två paragrafer, så torde 2 mom. af 59 § i Förordningen om kommunalstyrelse på landet böra erhålla följande, i afseende på derstädes förekommande hänvisningar, förändrade lydelse:

10:o “Denna längd, som ligger till grund för kommunalutskyldernas debitering, utgör, med iakttagande af de bestämmelser och undantag 8, 9 och 11 §§ innehålla, tillika kommunens röstlängd. I den för — — — förvaras.“

Såvida de maximibestämmelser, hvilka Utskottet nu föreslagit, vinna Riksdagens och Kongl. Maj:ts bifall, har bolags röstetal derigenom blifvit så begränsadt, att några egentliga olägenheter af den dem tillerkända rösträtt icke vidare

torde vara att befara; och då dessutom bolags, likasom hvarje annan kommunalmedlems, rösträtt är beroende af skyldigheten att till kommunens gemensamma utgifter lemna bidrag, men något förslag om förändrade föreskrifter beträffande bolags kommunala skattskyldighet icke blifvit till Lag-Utskottets behandling öfverlemnadt samt denna skyldighet för öfrigt är helt och hållet beroende af bolags skattskyldighet till Staten, hvaröfver Lag-Utskottet icke eger att sig yttra, hemställer Utskottet, att de motioner angående ändringar i stadgandena om bolags kommunala rösträtt, som blifvit af Herrar *Hazelius*, *Wallenberg*, *Falkman* och *Magnell* väckta,

11:o icke måtte till någon vidare Riksdagens åtgärd föranleda.

Enär de föreskrifter, hvilka i § 11 af Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad äro meddelade i afseende på rösträtt för omyndigs egendom, oskiftadt bo och samfäld egendom, äro efter Utskottets uppfattning fullt lämpliga, ändamålsenliga och med de i kommunallagarne nedlagda principer öfverensstämmande, samt de skäl, hvilka Herr *Falkman* i sin ofvan omförmälda motion anført för ändringar i berörda föreskrifter, icke synas Utskottet ega tillräcklig giltighet, hemställer Utskottet,

12:o att Herr *Falkmans* i detta afseende gjorda framställning måtte af Riksdagen lemnas utan afseende.

I 2 mom. af nuvarande 10 § uti Förordningen om kommunalstyrelse på landet stadgas: "För fastighet, som innehafves af landbo eller arrendator, röstar innehafvaren." Herr *von Koch* har funnit detta stadgande, så vidt det tolkades så, att med arrenderätt ovilkorligen skulle följa rösträtt i kommunala frågor, innefatta ett onödigt hinder för egendoms upplåtande å arrende af jordegare, som icke kunde eller sjelf ville sköta densamma, och då intet skäl funnes, hvarför en sådan rösträtt ej skulle kunna, genom aftal mellan arrendatorn och jordegaren, denne sistnämnde förbehållas, har Herr *von Koch* föreslagit en lagförändring i sådan syftning. Med anledning häraf tillåter Utskottet sig att ur det betänkande, som af Komiterade för kommunalförfattningarnes utarbetande år 1859 afgafs, anföra följande: "I fråga om rösträttighet på grund af jord- eller annan fastighetsbesittning har ännu 1843 års Förordning förbehållit denna rättighet åt egaren framför landtboen, arrendatorn eller brukaren deraf, så vida egaren inom kommunen eller församlingen bor, eller i annat fall i kontraktet denna rättighet för sig betingat. Efter noggrannt öfvervägande hafva Komiterade kommit till den öfvertygelse, att ett sådant förbehåll hvarken genom lag eller kontrakt bör medgifvas. Ut i kommuner, der eganderätten till all jord och fastighet är eller, till följd af egendomsköpens frihet, blefve på några få händer fördelad, eller till och med sammanföle uti en enda hand, skulle ett sådant förbehåll kunna leda till många för kommunalväsendet högst ofördelaktiga följder. Det gifves inom lan-

det socknar eller kommuner, der samtliga ströhemmanen under en hufvudgård jemte denna bilda en större possession, ofta ett fideikomiss, uti en enda egares hand. Det gifves andra, der kommunens uti hemman och särskilda lägenheter fördelade område till eganderätten tillhöra endast några få personer, hvilka genom landboer eller arrendatorer bruka de spridda lägenheterna. Under sådana förhållanden skulle, i följd af ifrågavarande rättighet för egaren, hela kommunalmyndigheten kunna sammanfalla uti en eller några få personers hand, och de många på kommunens särskilda lägenheter boende arrendatorer, landboer m. m. alltså få nöjas åt hvad den ende eller de få egarne funne godt att i kommunens gemensamma angelägenheter göra eller underlåta. Det må medgifvas att äfven detta förhållande någon gång för kommunen kunde alstra något nyttigt och godt, ja nyttigare och bättre, än dess motsats. Men en så beskaffad patriarkalisk ordning står ej i öfverensstämmelse med kommunalfrihetens princip uti det konstitutionela samhället; den kunde ock lätteligen komma att på de öfriga medlemmarne af kommunen utföra en förlamande och förtryckande inverkan och återhålla all nyttig kommunalföretagsamhet.“ Om Utskottets förslag angående bestämmandet af ett röstmaximum för kommuner å landet vinner framgång, så är visserligen derigenom faran för en alltför betydlig röstöfvervigt hos de stora jordegarne i väsendtlig mån förebyggd; men deremot kvarstår alltid den omständigheten, att i sådana kommuner, der hela eller ojemförligen betydligaste jorden tillhör en eller några få egare, hvilka upplåtit större eller mindre delar deraf åt arrendatorer, det — såvida Herr von Kochs åsigt gjorde sig gällande — endast blefve jordegarne, som afgjorde alla kommunens angelägenheter, under det att de talrika arrendatorerne deruti icke fingo taga någon del. De skäl, som af Komiterade anförts emot ett stadgande i den af motionären nu föreslagna syftning, synas Utskottet sålunda fortfarande ega hufvudsaklig giltighet, och då dertill kommer, att enligt § 57 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet, deruti ingen ändring blifvit ifrågasatt, kommunalutskylder för utarrenderad jord skola erläggas af brukaren, icke af jordegaren, anser Utskottet sig hafva all anledning hemställa,

13:o *det Herr von Kochs ifrågavarande framställning icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.*

I nära sammanhang med frågan om rösternas beräkning stå de af Herrar von Koch och Magnell väckta förslagen om bestämmandet af en förstärkt majoritet för besluts fattande i, såsom Herr von Koch föreslagit, vissa eller, såsom Herr Magnell åsyftat, alla kommunala angelägenheter. Utskottet vill först anmärka det mindre lämpliga deruti, att stadga en förstärkt majoritet för “beviljande af ny eller ökad kommunalskatt“. För hufvudstaden är redan en dylik föreskrift meddelad uti § 23 af den för Stockholm gällande kommunal-lag, der det heter: “utgången bestämmes

bestämnes genom enkel röstpluralitet, utom i frågor, som angå beviljande af anslag till nya ändamål eller behof, för hvilka erfordras bifall af två tredjedelar bland dem, hvilka i beslutet deltaga. Till hvilka olika tydningar detta sväfvande och obestämda stadgande kan gifva anledning, derpå har nyligen ett exempel blifvit lagdt under Riksdagens ögon, och det torde icke utan skäl kunna antagas att, om en liknande lagbestämmelse blefve gällande äfven för kommunal- och kyrkostämmor på landet, följden deraf skulle blifva oupphörliga tvister mellan kommunernas medlemmar om denna bestämmelses rätta förstånd. Men äfven om detta icke blefve fallet, skulle dock, i Utskottets tanke, det af Herr von Koch föreslagna stadgandet i sina verkningar visa sig skadligt för kommunernas utveckling och blifva en alltför starkt återhållande hämsko på den kommunala självverksamheten. Det gifves nemligen knappt någon förbättring eller någon ny åtgärd till kommunens gemensamma gagn, som icke medför ny eller ökad utgift. Fattigvårdens ändamålsenliga ordnande, kommunikationsväsendets befrämjande, sjukvårdens förbättrande, folkundervisningens utveckling och höjande kräfva alla ökade kostnader. Att nu försvåra beviljandet af dertill nödiga bidrag och än ytterligare öka den naturliga motståndskraften mot åtagandet af utgifter, det torde icke vara klokt eller med kommunernas egna välförstådda intressen öfverensstämmande. Hvad nu blifvit yttradt gäller äfven Herr Magnells förslag, hvilket afser alla kommunala angelägenheter och hvilket dessutom synes vara ganska kompliceradt samt i följd deraf svårt att tillämpa. För öfrigt torde kunna ifrågasättas billigheten deraf, att det veto mot stämmas eller allmän rådstugas beslut, som motionären velat tillerkänna en pluralitet af två tredjedelar bland de närvarande efter hufvudtalet räknade, skulle få utöfvas endast då minst hälften af de röstberättigade kommit tillstådes, någonting som ganska ofta kan genom en slump, ett missförstånd eller någonting dylikt omintetgöras. På dessa skäl hemställer Utskottet,

14:o att hvad Herrar von Koch och Magnell i nu ifrågavarande afseende föreslagit icke måtte till någon åtgärd från Riksdagens sida föranleda.

Den ene af sistnämnde båda motionärer, Herr von Koch, har tillika framställt ett förslag till förändrad fyrkantsberäkning och, i följd deraf, äfven till förändrad beräkning af det kommunala röstvärdet. Skilnaden emellan Herr von Kochs förslag och nu gällande föreskrifter inhemtas af nedanstående tabell:

		F y r k t a l	
		enligt Herr v. Kochs förslag.	enligt nu gällande föreskrifter.
<i>1:o. Jordbruksfastighet</i>			
till och med 300 R:drs taxeringsvärde		1	1—2
utöfver 300 t. o. m. 600 R:drs d:o		2	2—4
” 600 ” 900 ” d:o		3	4—6
” 900 ” 1,200 ” d:o		4	6—8
o. s. v.			
utöfver 150,000 t. o. m. 150,300 R:drs d:o		501	900—902
” 150,300 ” 150,600 ” d:o		502	902—904
o. s. v.			
<i>2:o. Annan fastighet och frälseränta m. m.</i>			
till och med 300 R:drs taxeringsvärde		1	1—2
utöfver 300 t. o. m. 600 R:drs d:o		2	2—3
” 600 ” 900 ” d:o		3	3—5
” 900 ” 1,200 ” d:o		4	5—6
o. s. v.			
utöfver 150,000 t. o. m. 150,300 R:drs d:o		501	750—752
” 150,300 ” 150,600 ” d:o		502	752—753
o. s. v.			
<i>3:o. Inkomst af kapital</i>			
utöfver 400 t. o. m. 410 R:dr om året		1	} 10—20
” 410 ” 420 ” ”		2	
” 420 ” 430 ” ”		3	
” 430 ” 440 ” ”		4	
” 440 ” 450 ” ”		5	
” 450 ” 460 ” ”		6	
” 460 ” 470 ” ”		7	
” 470 ” 480 ” ”		8	
” 480 ” 490 ” ”		9	
” 490 ” 500 ” ”		10	
o. s. v.			
utöfver 1,800 t. o. m. 1,810 R:dr om året		181	180
o. s. v.			

		F y r k t a l	
		enligt Herr v. Kochs förslag.	enligt nu gällande föreskrifter.
4:o. <i>Inkomst af arbete</i>			
utöfver 400 t. o. m.	415 R:drs årlig inkomst	1	} 10—20
” 415 ”	430 ” ”	2	
” 430 ”	445 ” ”	3	
” 445 ”	460 ” ”	4	
” 460 ”	475 ” ”	5	
” 475 ”	490 ” ”	6	
” 490 ”	505 ” ”	7	} 20
” 505 ”	520 ” ”	8	
” 520 ”	535 ” ”	9	
” 535 ”	550 ” ”	10	
o. s. v.			
utöfver 1,800 t. o. m.	1,815 R:drs årlig inkomst	121	180
o. s. v.			

Häraf visar det sig, att ifrågavarande förslag skulle hafva till följd, att röstetalet jemväl för de lägst beskattade betydigen inskränktes, hvarjemte en väsendtlig skilnad skulle göras emellan kapitalistens rösträtt å ena sidan och löntagarens eller arbetarens å den andra, till förmån för den förra. Sannt är att motionären äsyftat en emot röstetalets nedsättning svarande nedsättning i skattskyldigheten till kommunen; men då denna sistnämnda nedsättning är stridande dels, hvad beträffar förhållandet emellan jordbruksfastighet och andra beskattningsföremål, mot de vid 1862—1863 års riksdag af Rikets Ständer *enhälligt* beslutade grunder, dels ock, hvad angår förhållandet emellan kapital och arbete, mot de i Bevillningsstadgan hittills tillämpade grundsatser, om hvilkas rättighet Lag-Utskottet, så länge den kommunala skattskyldigheten är beroende af Andra Artikelns bevillning, anser sig icke kunna ingå i någon pröfning, hemställer Utskottet, på grund af hvad nu blifvit anmärkt och erinradt,

15:o att förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Den allmänna grunden för utgörandet af kommunalutskylder inom städerna är stadgad i 1 mom. 57 § af Förordningen om kommunalstyrelse i stad, der det heter: "Medlem af en stadskommun är i allmänhet skyldig att till de utgifter, som för kommunens gemensamma behof bära enligt 5 § 3 mom. uttaxeras, lemna bidrag i förhållande till den sammanlagda bevillning till Staten för fast egendom, eller för inkomst af kapital eller arbete, som enligt Art. II Bevillningsstadgan blifvit honom påförd i näst förut upprättade, vederbörligen fastställda bevillningstaxeringslängd." Från denna regel äro dock undantag meddelade *dels* uti 58 §, som stadgar: "Der i lag eller allmän författning stadgad är, att viss utskyld skall utgå efter annan än den i nästföregående § 1 mom. bestämda allmänna grund, eller att vissa från skattskyldighet till staden eljest befriade innevånare skola till fyllande af särskilda behof bidraga, skall till efterrättelse gälla hvad i ty fall förordnad är"; *dels* ock uti 59 § 1 mom., der det heter: "Skulle i andra fall än dem, som genom 58 § bestämmas, förslag hos stadsfullmäktige eller allmän rådstuga väckas, att vissa till staden skattskyldige bära, i fråga om uttaxering af utskyld för visst ändamål antingen helt och hållet från bidrag befrias, eller deri vinna nedsättning, då skall genom samförd omröstning först afgöras, huruvida ett sådant förslag bör under närmare pröfning komma."

Under anförande hurusom erfarenheten skulle hafva ådagalagt, att den beskattning för de kommunala behofven, som skall efter Andra Artikelns bevillning utgöras, blefve i de flesta städer alltför tryckande för de mindre bemedlade, har Herr A. W. Björck uti en från Andra Kammaren till Lag-Utskottet öfverlemnad motion (N:o 138) uttalat sin åsigt om nödvändigheten att tillvägabrinda en sådan förändring, som, med den största möjliga frihet för städerna att ordna kommunalbeskattningen, gäfvé trygghet att icke särskild egendom eller särskild näring beskattades utöfver billighet, likasom att ej heller den progressiva beskattningen missbrukades. Detta syftemål syntes motionären kunna vinnas, om, med bibehållande af Andra Artikelns bevillning såsom allmän grund för utgörande af afgifter till kommunens gemensamma behof, det lemnades kommunen öppet att, der så kunde öfverenskommas, besluta särskild beskattning å egendom eller näring, samt att för den i öfrigt erforderliga uttaxeringen bestämma andra grunder än bevillningen, äfvensom att stadga befrielse från deltagande i den ena eller andra afgiften, såsom vilkor hvarför endast behöfde bestämmas, att besluten för att blifva gällande borde underställas Kongl. Maj:ts pröfning. I öfverensstämmelse härmed har motionären föreslagit följande ändringar i Förordningen om kommunalstyrelse i stad, nemligen:

att § 59 mom. 1 måtte erhålla följande förändrade lydelse: "Skulle i andra fall än dem, som genom § 58 bestämmas, förslag hos stadsfullmäktige eller allmän rådstuga väckas, att för viss egendom eller för viss näring särskild beskattning bör utgöras, vare sig för visst ändamål eller såsom bidrag till de

allmänna utgifterna; eller att uttaxering för dessa sistnämnda bör ske efter andra grunder, än de i 57 § stadgade, eller ock att i vissa fall stadga befrielse från den ena eller andra afgiften eller nedsättning i sådan; då skall genom omröstning först afgöras, huruvida ett sådant förslag bör under närmare pröfning komma"; samt

att § 74 måtte erhålla ett nytt moment c), så lydande: "de beslut, hvarom i 59 § förmåles."

Till stöd för denna sin framställning har motionären visserligen åberopat erfarenheten, men han har icke åt det viktiga ämne, han till öfverläggning framkallat, gifvit den närmare utveckling och den utredning, hvilka för frågans bedömande torde vara erforderliga. Emellertid har Utskottet funnit, att genom bifall till det af motionären framlagda förslag vida större olägenheter skulle uppkomma, än dem det är afsedt att afhjelpa.

Redan vid kommunallagarnes stiftande insågs det, att en *ovilkorlig* föreskrift om stadsutskylders utgående efter Andra Artikelns beviljning icke vore lämplig; men denna beviljning befanns dock böra i *allmänhet* läggas till grund därför. För att emellertid bereda stadskommunerna en utväg att från afgift för ett visst ändamål befria dem, hvilka deraf icke kunde hafva någon nytta, intogs i lagen det undantagsstadgande, som, enligt hvad ofvan blifvit nämnt, förekommer i 1 mom. af 59 §. Det är detta stadgande, som motionären nu vill hafva förändradt derhän, att stadskommun skulle kunna, om den funne sådant lämpligt, för kommunalutskyldernas uttaxerande bestämma helt andra grunder än den allmänna beviljningen. Deruti ligger dock, enligt Utskottets åsigt, ett frö till ganska stora vådor. Enär det väl knappast kan antagas, att inom hvarje stad pluraliteten af stadsfullmäktige eller allmänna rådstugan, de der egentligast hafva att vårda sig om kommunens gemensamma angelägenheter, ständigt skulle ega den månhet om enskilda samhällsklassers eller personers rätt, den fullkomliga oväld och de stora insigter, som erfordras för en tillfredsställande lösning af den svåra och ömtåliga uppgiften att bestämma ett samhälles beskattningsgrunder; så skulle den vidsträckta befogenhet, hvilken motionären velat gifva kommunen, kunna leda dertill, att flertalet af en kommuns medlemmar, utan hänsyn till rättvisa eller billighet, lade den tyngsta skattebördan på de öfriga, för hvilka denna börda skulle kännas så mycket tyngre, som den vore helt och hållet godtycklig. Motionären har talat om progressiv beskattning. Lag-Utskottet vill icke nu sysselsätta sig med den mycket omtvistade frågan, huruvida ett sådant beskattningssystem i och för sig är riktigt eller icke; men Utskottet tillåter sig dock fästa uppmärksamhet på det vidsträckta spelrum för godtycket, som bestämmandet af en progressiv beskattning alltid, och icke minst inom de små samhällena, måste bereda. Motionären har vidare åsyftat, att särskild egendom eller särskild näring skulle kunna för vissa ändamål särskildt eller i högre grad än andra beskattas. Om således vissa slags egendoms-

egare (t. ex. egare af stadsjord) eller näringsidkare (t. ex. idkare af någon fabriksrörelse) händelsevis icke vore bland stadsfullmäktige representerade eller bland dem utgjorde en minoritet, så skulle de öfrige stadsfullmäktige ega rättighet att besluta, det desse särskilde egendomsegare eller näringsidkare ensamme eller i mångdubbelt större grad än kommunens öfrige medlemmar skulle bidra till vare sig kommunens gemensamma utgifter eller till några vissa särskilda företag. Utskottet befarar, att en sådan rättighet skulle å ena sidan innebära alltför stora frestelser till egen nytta och å den andra göra några af kommunens ledamöter alldeles rättslösa gentemot stadsfullmäktiges pluralitet. Att följderna af förändringen skulle blifva godtycke och orättvisa med deraf föranledd inbördes splittring, afund och befogadt missnöje, torde så mycket mindre behöfva bevisas, som motionären sjelf tyckes hafva insett detta, då han såsom vilkor för förändringen föreslagit, att stadskommuns beslut om ändrade skattegrunder alltid skulle underställas Kongl. Maj:ts pröfning. Utan att tala om de praktiska olägenheter, hvartill en dylik föreskrift skulle kunna föranleda, och blott i förbigående anmärkande, att hittills icke sällan inträffat, att kommunalbeslut, som varit af underställningsnatur, det oaktadt icke blifvit behörig myndighet underställda, vill Utskottet fästa uppmärksamheten på det i Utskottets tanke principiellt origtiga deruti att undandraga de båda Statsmagternas lagstiftning en sådan sak som bestämmandet af grunderna för kommunalbeskattningen för att låta den bero på kommunalmyndigheterna och Kongl. Maj:ts i administrativ väg meddelade beslut. Med fullkomligt riktig uppfattning af kommunens ställning inom det konstitutionela samhället har kommunallagarnes stiftare åt lagstiftningen förbehållit denna fråga, och Utskottet tror icke, att några nya eller förändrade förhållanden inträffat, som påkalla tillämpningen af en motsatt grundsats.

På dessa skäl och då nuvarande grund för kommunalbeskattningen, äfven om den någon gång kan blifva tryckande, dock eger den stora förtjensten att vara i lag bestämd och för alla lika gällande, samt undantag derifrån redan äro i vissa fall medgifna, hemställer Utskottet,

16:o att *Herr Björcks ifrågavarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.*

Vid sistlidne riksdag väcktes förslag derom, att 2 mom. af 57 § i Förordningen om kommunalstyrelse på landet måtte erhålla ett tillägg, hvarigenom stadgades, att prest, som uppbär inkomster från flera kommuner, måtte i hvardera kommunen till utgörande af kommunalutskylder uppföras för den inkomst han från samma kommun åtnjöte. I sitt häröfver afgifna Utlåtande anförde Lag-Utskottet, att då, enligt stadgandena i kommunalförfattningarne, bidragen till kommunens utgifter skulle till beloppet bestämmas att utgå i förhållande till den bevillning, som den skattskyldige, enligt Andra Artikeln i Bevillningsstadgan till Staten erlade, men denna bevillning skulle presterskapet likasom hvarje annan Statens embets- eller tjensteman påföras allenast på ett ställe, nemligen inom den

kommun, der han bor, för all annan inkomst af tjensten än den, som utginge af boställe; så syntes, till undvikande af oreda, böra förblifva vid hvad kommunalförfattningarne i ofvanberörda hänseende stadgade, helst de olägenheter som förmenats deraf någon gång kunna uppstå icke syntes vara förtjenta af särdeles uppmärksamhet. Denna Utskottets åsigt vann ock Riksdagens bifall, vid hvilket förhållande den gjorda framställningen lemnades utan vidare afseende. Nu har Herr *Magnus Svensson* uti en af honom inom Andra Kammaren väckt och till Lag-Utskottets behandling öfverlemnad motion (N:o 199) föreslagit det tillägg till ofvanberörda lagrum, "att prest må i hvarje kommun till erläggande af kommunala utskylder taxeras för den löneinkomst, han från samma kommun åtnjuter." Då emellertid de af Utskottet vid förra riksdagen anförda skäl emot meddelande i kommunallagarne af ett dylikt undantagsstadgande i afseende på prester synas Utskottet fortfarande, och så länge bevillningen efter Andra Artikeln utgör grunden för kommunalutskylders utgörande, ega full giltighet, hemställer Utskottet,

17:o att Herr *Magnus Svenssons* motion måtte lemnas utan vidare afseende.

Vid sistlidne Riksdag väcktes jemväl fråga om ett tillägg till 70 § i Förordningen om kommunalstyrelse i stad, hvarigenom skulle i afseende på resterande kommunalutskylder stadgas samma påföljd som redan finnes för försummadt inbetalande af kommunalutskylder på landet bestämd. Lag-Utskottet föreslog, med anledning deraf, i sitt Betänkande N:o 67 en sålunda förändrad lydelse af nämnda paragraf, att vid indrifning af resterande stadsutskylder derutöfver skulle hos den restskyldige uttagas tre procent af det resterande beloppet. Detta förslag vann äfven båda Kamrarnes bifall, men kom icke att blifva föremål för vidare grundlagsenlig behandling, till följd hvaraf frågan förföll. Nu hafva emellertid uti två vid innevarande riksdag väckta motioner, nemligen Herr *H. Gyllenrams* (N:o 34 i 1:a serien) och Herr *C. J. Bergmans* (N:o 236 i 2:a serien), sammanstående framställningar blifvit gjorda derom, att 70 § i ofvanberörda Förordning måtte erhålla följande tillägg: "Vid indrifvandet af restskrifna stadsutskylder eger vederbörande exsekutor att såsom provision jemväl uttaga hos den restskyldige tre procent af det resterande beloppet." Under åberopande af de skäl, som i förenämnda Betänkande blifvit anförda — och enär, såsom der anmärkts, den olikhet företer sig emellan förhållandena i städerna och på landsbygden, att, medan på landet kronofogde indrifver resterande beloppet och därför är berättigad till en viss uppbördsprovision, indrifvandet i sta-

den deremot åligger tjänstemän, hvilka äro därför på annat sätt aflönade, samt vid sådant förhållande det tillägg till gällande stadgande, som nu åsyftas, icke synes behöfva innehålla, att de tre procent utöfver oguldna utskylderna, som hos den restskyldige må uttagas, skola utgöra "uppbördsprovision", utan vederbörande vara öppet lemnadt att, derest medlen anses icke böra tillkomma nämnde tjänstemän såsom en vedergällning för besväret med dessa utskylders indrivande, på annat sätt deröfver förfoga — får Utskottet nu förnya det förslag i ämnet, som af förra Riksdagens Lag-Utskott gjordes, och således hemställa, att Riksdagen ville för sin del

18:o besluta ett tillägg till 70 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 Mars 1862, hvarigenom samma § erhåller följande lydelse:

"Efter slutad uppbördsstämma ingifver Drätselkammaren till Magistraten berättelse, huru uppbörden utfallit, och fogar dervid restlängd öfver oguldna stadsutskylder.

Magistraten låter de oguldna utskylderna i laga ordning uttaga och till Drätselkammaren aflemna. Vid indrivandet af sådana medel må derutöfver hos den restskyldige uttagas tre procent af det resterande beloppet."

Under anförande, hurusom i § 70 af Förordningen om kommunalstyrelse på landet föreskrift saknades, inom hvilken tid kronofogde skall till kommunalnämnd redovisa indrivna resterande kommunalutskylder, samt när ett stadgande härom vore så mycket nödvändigare, som det uti en del kommuner skulle hafva inträffat, att dylika restantier flera år förblifvit oredovisade, har Herr P. U. Ljuslin, uti sin förut omförmälda motion (N:o 65), gjort framställning derom, att 1:a punkten af 70 § i nämnda Kongl. Förordning måtte få följande lydelse: "Öfver de skattskyldige, som sina kommunalutskylder vid uppbördsstämman ej inbetalt och för hvilka kommunalstämman ej beviljat afskrifning, upprättar kommunalnämnden restlängd, som inom två månader efter uppbördsstämmans afslutande skall till kronofogden i orten aflemnas, och åligger honom att de resterande utskylderna i vederbörlig ordning indrivna och inom tre månader från restlängdens emottagande till nämnden redovisa."

Det förhållande,¹ motionären omnämnt — att resterande kommunalutskylder flera år förblifvit oredovisade — vittnar onekligen om en stor försummelse såväl hos vederbörande uppbördsman att iakttaga sin tjenstepligt som hos vederbörande kommunalnämnd att bevaka kommunens bästa; men då några allmänna klagomål öfver dylik försummelse icke afhörts samt frågan icke synes af den vigt, att den påkallar något särskildt lagstadgande, hemställer Utskottet,

19:o att Herr Ljuslins ijrågavarande framställning måtte lemnas utan vidare afseende.

Uti en af Andra Kammaren till Lag-Utskottet öfverlemnad motion (N:o 136) har Herr Carl Larsson anhållit, att åt § 70 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet måtte gifvas följande förändrade lydelse: "Öfver de skattskyldige, som sina kommunalutskylder vid uppboärsstämma ej inbetalt och för hvilka kommunalstämma ej beviljat afskrifning, samt ej efter tvänne månader efter uppboärsstämma till vederbörande inbetalt, ege kommunalnämnden, med biträde af en häradets nämndeman, resterande beloppet med 3 % tillökning hos den tredskande utmätningvis uttaga. Ofvannämnde 3 % tillfaller förrättningsmännen." Då emellertid uppdrag att "utmätningvis uttaga" vare sig resterande kommunalutskylder eller andra medel icke torde böra lemnas åt andra än ansvarige och i utsökningslagarne kunnige tjenstemän, torde Riksdagen

20:o lemna denna motion utan afseende.

Enär inom hvarje stad med öfver 3,000 innevånare skall finnas en beslutande myndighet — stadsfullmäktige — och en kontrollerande och verkställande myndighet — magistraten — samt, för vinnande af likställighet och sjelfständighet, det syntes tydligt och klart, att båda dessa myndigheter borde utgå från samma rot och magistraten således icke tillsättas af stadsfullmäktige, utan på lika sätt och efter enahanda röstgrund som dessa sistnämnde, de fall undantagna, som funnos omförmälda i 31 § Regeringsformen, har Herr Falkman i sin här ofvan omförmälda motion (N:o 289), med anmärkning tillika att den föreskrift angående magistrats tillsättning, som funnes meddelad genom § 46 i Förordningen om kommunalstyrelse i stad vore alltför sväfvande, gjort framställning derom, att nyssnämnda § jemte § 9 måtte erhålla sådan lydelse, som öfverensstämde med de af motionären uttalade åsigter.

Om, såsom motionären antagit, magistraten egde att "kontrollera" stadsfullmäktige, så innebure denna omständighet visserligen ett principiellt skäl för ett stadgande i den af honom angifna syftning; men en granskning af de lagbestämmelser, som reglera förhållandet emellan magistraten, såsom stadens styrelse, å ena sidan och stadsfullmäktige, såsom utöfvare af dess beslutanderätt å den andra, ådagalägger, att den förstnämnda myndigheten ingalunda eger någon kontroll öfver den sistnämnda, utan endast har skyldighet att förbjuda verkställigheten af de stadsfullmäktiges beslut, som befinnas vara stridande emot gällande

författningar eller särskilda föreskrifter, eller som icke blifvit, i de fall sådant bort ega rum, vederbörande myndighet underställda. En dylik skyldighet eger magistraten jemväl i afseende på allmänna rådstugan inom de städer, der stadsfullmäktige icke finnas tillsatte; men motionären har dock icke förmått sig anse allmänna rådstugan i dylika städer böra beröfvas rättigheten att utse rådmän. Der stadsfullmäktige finnas, der äro de stadens representanter, hvilka fått sig kommunens beslutande rätt i *alla* dess angelägenheter uppdragen och till allmänna rådstugan stå i samma förhållande som Riksdagen till de valkorporationer, ur hvilka den utgått. Att nu, på sätt motionären föreslagit, inskränka stadsfullmäktiges befogenhet och frångå dem en del af den myndighet, som blifvit åt dem delegerad, det synes Utskottet så stridande mot sjelfva den grundsats, hvarpå stadsfullmäktigs-institutionen hvilar, att Utskottet redan af denna anledning finner sig icke böra biträda den gjorda framställningen; och då det icke lär kunna antagas, att ett rådmansval skulle utfalla mera tillfredsställande om det på allmän rådstuga förrättades, än då det verkställes af dem, hvilka, på grund af allmänt anseende och förtroende, blifvit till stadsfullmäktige utsedde, utan detta snarare bör innebära en garanti för ett godt resultat, hemtar Utskottet deruti ett ytterligare skäl till den hemställan,

21:o att *hvad Herr Falkman i denna punkt af sin motion föreslagit icke måtte till någon åtgärd från Riksdagens sida föränleda.*

Vidare har *samme motionär* hemställt, att §§ 35—39 samt § 45 i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad måtte undergå nödiga jemkningar i ändamål att bereda samtliga de på allmän rådstuga röstberättigade innevånare i de städer, der stadsfullmäktige finnas tillsatte, rättighet så väl att deltaga i stadsfullmäktiges öfverläggningar, som ock att hos fullmäktige skriftligen väcka förslag rörande stadens gemensamma angelägenheter, — en rättighet, hvilken motionären förmått sig anse vara af den största vikt ej blott för ärendenas behöriga utredning, utan äfven såsom en mången gång nyttig ledning samt ett godt stöd för stadsfullmäktiges blifvande beslut.

Hvad ärendenas utredning beträffar, torde därför vara tillräckligen sörjdt genom de i §§ 36 och 38 af ofvanberörda förordning meddelade bestämmelser, och i afseende på den ledning för stadsfullmäktige, som motionären genom sin framställning åsyftat, vill Utskottet anmärka, att stadsfullmäktige, såsom de der fått sig af stadens innevånare anförtrodt att i kommunens gemensamma angelägenheter ensamme besluta, måste förutsättas ega så mycket omdöme och sådana insigter, att de icke äro i behof af någon annan ledning än den egna öfvertygelsens. Då för öfrigt motionärens åsikter i detta fall äro, enligt Utskottets uppfattning, med den representativa formen för beslutanderätts utöfvande helt och hållet oförenliga, samt deras tillämpning skulle, åtminstone i större och folk-

rikare städer, möta snart sagdt öfverstigliga praktiska svårigheter, ser Utskottet sig föranlåtet hemställa,

22:o att motionen jemväl i denna del måtte lemnas utan afseende.

Uti samma motion har Herr *Falkman* äfven föreslagit en förändring i § 76 i Förordningen om kommunalstyrelse i stad; och, under anförande hurusom genom de i nämnda § nu meddelade bestämmelser åt stadsfullmäktige blifvit inrymd en magt större än den våra öfriga lagar och författningar tillerkände rikets så högre som lägre domstolar och kollegiala verk, har motionären hemställt, att ifrågavarande § måtte gifvas följande lydelse: "Medlem af stadskommun, som åt allmänna rådstugans eller stadsfullmäktiges beslut ej nöjes, eger rätt att deruti rättelse söka genom besvär, hvilka, jemte det öfverklagade beslutet, böra hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ingifvas inom 20 dagar efter det klaganden af beslutet erhöill del, etc."

Äfven här synes motionären hafva förbisett stadsfullmäktiges egenskap af den delegation, åt hvilken stadens beslutanderätt blifvit öfverlemnad, en egenskap, hvilken borde utesluta all tanke på en jämförelse mellan stadsfullmäktigsinstitutionen å ena sidan och domstolar eller kollegiala verk å den andra. Då hela vår kommunal-lagstiftning hvilat på grundsatsen af kommunens rätt att sjelf vårda sina angelägenheter, samt denna rätt skall i vissa städer af stadsfullmäktige utöfvas, torde deraf otvetydigt följa, att, på sätt nu är föreskrifvet, stadsfullmäktiges beslut icke böra göras till föremål för embetsmyndighets pröfning i andra fall, än då dessa beslut strida mot gällande lagar och förordningar eller kränka enskildes rätt eller ock statsintresset fordrar deras underställning. Med den af motionären förordade lydelsen af 76 § skulle deremot hvarje stadsfullmäktiges eller allmänna rådstugans beslut, om det af en eller annan orsak vore för någon stadens innevånare misshagligt, kunna af honom hos öfverordnad myndighet öfverklagas, och af denna myndighet undanrödjas, oaktadt ingen lag blifvit genom beslutet öfverträd, ingens enskilda rätt förnärad. Att under sådana förhållanden all verklig kommunal sjelfstyrelse blefve så godt som omöjliggjord och kommunallagarnes ändamål i väsendtlig mån förfeladt, det torde knappt behöfva bevisas. Då Utskottet ingalunda vill till någonting dylikt bidra, hemställer Utskottet,

23:o att hvad Herr *Falkman* i detta afseende föreslagit måtte af Riksdagen lemnas utan vidare afseende.

Förordningen om kommunalstyrelse på landet innehåller i 43 § följande bestämmelse: "Kyrkoherden, eller den hans ställe företräder, är berättigad att i kommunalnämndens förhandlingar och beslut deltaga." Fråga har nu uppstått om detta stadgandes upphäfvande i det Herr *D. Olauson* uti en af honom inom Andra Kammaren väckt, till Lag-Utskottet remitterad motion (N:o 174) föreslagit, det "Riksdagen måtte besluta, att § 43 må ur Förordningen om kommunalstyrelse på landet utgå." Till stöd för denna framställning har motionären endast anfört, dels att en persons deltagande i kommunalnämnds öfverläggningar och beslut, utan att dertill hafva blifvit af allmänt förtroende kallad, icke vore "med andan af kommunalstyrelse öfverensstämmande", dels ock att den kyrkoherde i berörda afseende tillagda rättighet vore stridande mot hvad förordningen om kommunalstyrelse för öfrigt bestämde angående såväl böter för förfallolöst uteblifvande från kommunalnämnds sammanträde som valbarhet till ledamot i dylik nämnd. Dessa omständigheter ega dock icke, i Utskottets tanke, någon synnerlig vikt, ty det förhållandet, att ett lagstadgande utgör undantag från en i lagen meddelad allmän regel, lärer väl icke kunna i och för sig anses såsom en anledning till detta stadgandes undanrödjande. Sådant torde först då böra ifrågakomma, när undantaget befunnits mindre lämpligt eller ändamålsenligt. Att detta skulle vara förhållandet med kyrkoherdes rättighet att deltaga i kommunalnämnds öfverläggningar och beslut har motionären icke sökt visa, och han har icke åberopat några olägenheter, som af denna rättighet blifvit eller kunna tänkas blifva en följd.

Utskottet förmår icke heller inse, hvaruti denna skulle bestå, utan huser tvärtom den åsigten, att ifrågavarande lagbestämmelse är fullkomligt både berättigad och ändamålsenlig. Skälen för denna åsigt skola i korthet antydas. Kommunalnämndens kanske viktigaste bestyr är dess befattning med socknens fattigvård. Här kan icke vara tillfället att ingå i en historik af fattiglagstiftningens utveckling; men så mycket må dock anmärkas, att denna lagstiftning leder sitt upphof från den första kristna kyrkan, och att lindrandet af likars nöd ursprungligen och egentligen är en gärd af det kristliga medlidandet. Sedermera har denna skyldighet småningom antagit karakteren af en social, och särskildt i vårt land har fattigvården efter hand blifvit en borgerlig angelägenhet. Dock har den Svenska lagstiftningen aldrig helt och hållet lemnat ur sigte fattigvårdens nära samband med den kristna läran och dess målsmän. Enligt vår ännu gällande kyrkolag af år 1686 är det kyrkoherdarnes pligt att uppmana till välgörenhet mot "nödortfigne jemnkristne", samt att noga tillse, det insamlade medel utdelas åt de mest behöfvande; och i den ed hvarje prest vid tillträde till sitt embete aflägger, lofvar han, att låta sig vårda om de fattige och hjälpbehöfvande. Svårigen skulle väl kyrkoherden kunna i vidsträcktare mån fullgöra de skyldigheter, han sålunda iklädt sig, utan att ega rättighet att, på grund af sitt embete, i församlingens fattigvård taga del. Enligt 1847 års Fattigvårdstadga var pastor

visserligen ej sjelfskrifven ledamot af sockennämnden, men man fann snart olämpligheten deraf, hvarföre ock i ännu gällande Fattigvårdsförordning den 13 Juli 1853 § 3 mom. 2 stadgas, bland annat: "Inom hvarje fattigvårdssamhälle skall finnas en fattigvårdsstyrelse. Å landet utgöres denna styrelse af sockennämnden; börande äfven kyrkoherden, om än han icke är vald till ordförande eller ledamot i nämnden, sin embetspligt likmätigt, såsom ledamot deltaga i fattigvårdsstyrelsen, då han finner behovet det påkalla." Det är i öfverensstämmelse härmed, som i § 43 af Förordningen om kommunalstyrelse på landet intagits bestämmelsen om kyrkoherdes rättighet att i kommunalnämndens öfverläggningar och beslut deltaga, och lagen har derigenom bevarat sambandet mellan det kyrkliga och borgerliga elementet i fattigvården samt för presterskapet beredt möjligheten att på ett verksamt sätt fullgöra ett af sina viktigaste åligganden såsom den kristliga kärlekens målsmän.

I afseende åter på ifrågavarande lagbestämmelses ändamålsenlighet ur praktisk synpunkt får Utskottet erinra om den af komiterade för kommunal-lagarnes utarbetande framhållna viktiga omständigheten, att presten i följd af sitt embete och såsom kyrkoböckernas handhafvare måste antagas ega närmare kändedom om de personer och de familjer, der fattigdomen är företrädesvis hemmestadd. Att en sådan kändedom är för fattigvården icke blott nyttig, utan rent af oundgänglig, det läser icke af någon kunna bestridas.

Med stöd af hvad Utskottet sålunda anført, och då motionären icke för sin framställning åberopat några giltiga skäl, hemställer Utskottet,

24:o att motionen måtte af Riksdagen lemmas utan vidare afseende.

Uti sin ofvan omförmälda motion (N:o 65) har Herr *N. S. von Koch* föreslagit, dels att 11 § i Förordningen om kommunalstyrelse på landet måtte erhålla följande förändrade lydelse: "I öfverläggningar — — öfver ärenden, som angå bestämmande eller användande af afgift, den kommun eger ålägga, må ej den taga del, som sådan afgift icke af kommunen får åläggas;" dels ock att 5 § i Förordningen om kyrkostämman samt kyrko- och skolråd måtte erhålla följande lydelse: "I — — beslut om ärenden, som angå bestämmande eller användande af afgift, den kommun eger ålägga, må ej den taga del, som sådan afgift icke af kommun får åläggas." Då emellertid, enligt hvad motionären sjelf uppgifvit, dessa förslag äro beroende af motionärens framställning, att Riksdagen skulle bestämman lika afgifter i hela riket för icke-fastighetsegares deltagande i vissa bördor, som nu i allmänhet åligga fastigheterna, men sistnämnda framställning redan blifvit af Riksdagen afslagen, torde i följd deraf

25:o intet vidare afseende kunna å nu ifrågavarande förslag fästas.

Vidare har *samme motionär* hemställt, att nedannämnda båda §§ i Förordningen om kommunalstyrelse på landet måtte erhålla följande förändrade lydelse, nemligen:

§ 14. "Kommunalstämman utser bland röstberättigade inom kommunen bosatte och mantalsskrifne män, som uppnått 25 års ålder, en ordförande och en vice ordförande för fyra år."

§ 57. "Skyldig — — han derstädes mantalsskrifven är eller ej — — äfvensom en hvar som — — inom kommunen mantalsskrifven är och eger etc."

Likaledes har nämnde motionär föreslagit, att 7 § i Förordningen om landsting måtte förändras till följande lydelse: "För att någon till landstingsman må kunna väljas, erfordras, att han — — ålder, är mantalsskrifven eller egare af fastighet inom länet och eger utöfva rösträtt inom det valdistrikt, för hvilket valet sker."

Samtliga dessa förslag till lagförändringar synas Utskottet vara af jmförelsevis ringa vikt; och då, hvad särskildt angår den föreslagna förändrade lydelsen af § 14 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet, densamma skulle kunna leda derhän, att en person, som vore boende inom en kommun och mantalsskrifven inom en annan, kunde undandraga sig att inom någondera kommunen fullgöra kommunala uppdrag, men sådant icke torde böra genom lagstiftningen befrämjas, hemställer Utskottet,

26:o att hvad Herr von Koch i nu omförmälda afseenden föreslagit icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Uti 6 § af Kongl. Förordningen om landsting är stadgadt, bland annat, att i härader eller tingslag, der sommarting icke hållas, val till landstingsmän skall förrättas å första rättegångsdagen af lagtima vintertinget eller, der hinder för verkställighet häraf kan möta, å den dag valförrättaren utsätter och behörigen kungör. Med anmärkning, att å ena sidan i 17 § af Förordningen om kommunalstyrelse på landet är vordet bestämdt, att vid ordinarie kommunalstämma i Mars skola utses "valmän för landstingsmäns väljande", men å den andra i 2 Kap. 1 § Rättegångsbalken föreskrifves, att vinterting skall förrättas mellan tjugonde dag jul och April månad, har herr A. M. Myrtin uti en af Andra Kammaren till Lag-Utskottets handläggning öfverlemnad motion (N:o 291) anført, hurusom genom dessa icke rätt väl öfverensstämmande lagbud inträffade, att i de aldra flesta fall val af landstingsmän icke kunde ske å vintertingen, utan måste sådana särskildt utsättas, hvilket vore så mycket olägligare som förhållandet egde

rum just i de domsagor, som hade stor utsträckning, såsom i Wermland och nordliga delen af riket, samt valen måste förrättas å tider, då färdandet å vägarne vore mest besvärligt. Enär denna olägenhet kunde, utan någon rubbning i kommunallagen, lätt afhjelpas, derigenom att i omförmälda orter valmännen fingo utses å den kommunalstämma, som skall hållas i December månad, har motionären föreslagit ett tillägg till 17 § i Förordningen om kommunalstyrelse på landet, så lydande: "Och en i December månad — — äfvensom för val af revisorer och af valmän för landstingsmäns väljande i de härader eller tingslag, der landstingsmansval skall ske å vinterting".

Då den anmärkta bristen på öfverensstämmelse mellan ofvan åberopade lagrum och deraf härflytande olägenheter synas vara af beskaffenhet att böra afhjelpas, samt detta lämpligast torde kunna ske genom hufvudsakligt bifall till Herr Myrtins förslag, hemställer Utskottet,

27:o att Riksdagen ville för sin del besluta det 17 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 Mars 1862 skall erhålla följande förändrade lydelse:

"Tre ordinarie kommunalstämmor skola årligen hållas: en i Mars för besluts fattande i anledning af berättelsen om föregående årets räkenskaper och förvaltning, samt inom de härader eller tingslag, der sommarting hållas, för val af landstingsmän eller af valmän för landstingsmäns väljande; en i Oktober för bestämmande af kommunens utgifts- och inkomststat enligt § 63; och en i December månad för granskning af såväl fyrktalslängden, som debiterings- och uppbördslängden, samt för anställande af val till de befattningar inom kommunen, hvilka vid årets slut blifva lediga, äfvensom för val af revisorer och af valmän för landstingsmäns väljande i de härader eller tingslag, der landstingsmannaval skall ske å vinterting."

Hvad deremot beträffar Herr Falkmans i motionen N:o 289 gjorda framställning om sådana ändringar i §§ 9, 16 och 33 af Förordningen om kommunalstyrelse i stad, att landstingsmannaval för städerna skulle å allmän rådstuga icke af stadsfullmäktige förrättas, så kan Utskottet till detta förslag lika litet tillstyrka bifall som till de öfriga af Herr Falkman gjorda hemställanden, hvilka afse inskränkning i stadsfullmäktiges befogenhet. Motionären har grundat sin nu föresvarande framställning på två antaganden: — det ena att då inom landskommuner val till landstingsmän äfvensom till valmän för sådana vals anställande vore från kommunalfullmäktiges befogenhet undantaget och kommunalstämman förbehållet, så borde en dylik föreskrift jemväl för städerna meddelas; — det andra, att landstingsmanna-uppdraget borde vara uttrycket af ett mera allmänt, men icke ensamt af stadsfullmäktiges förtroende. Utskottet vill endast inskränka sig till att erinra,

dels att från kommunalfullmäktiges verksamhet icke blott landstingsmannaval utan jemväl åtskilliga andra viktiga ärenden blifvit i lagen undantagna, under det i afseende på stadsfullmäktiges verksamhet *inga* dylika undantag blifvit bestämda, vid hvilket förhållande dessa båda myndigheter icke torde vara med hvarandra fullt jemförliga; — *dels* att inom det betydligt öfvervägande antalet landskommuner, nemligen alla sådana, som icke utgöra särskildt härad eller tingslag, förättas landstingsmannaval *medelbart* genom elektor, hvadan det icke torde ligga någon synnerlig inkonsequens deruti, att dylikt val äfven inom vissa städer verkställas *medelbart* genom stadsfullmäktige; — *dels* ock att, då stadsfullmäktige utgöra kommunens lagliga representation, de val, hvilka af dem i denna egenskap förättas, icke torde kunna betraktas såsom uttryck ensamt af deras förtroende; och hemställer Utskottet,

28:o att herr *Falkmans* motion icke heller i denna del måtte till någon *Riksdagens* åtgärd föranleda.

Slutligen har Herr *A. Bergström* uti en af Andra Kammaren till Lag-Utskottet öfverlemnad motion (N:o 11) omförmålt ett för motionären bekant, särskildt inträffadt fall, då en person, som uti en viss uppgifven stad, på grund af särskildt uppdrag, egt att utöfva ett inom staden röstberättigadt bolags kommunala rösträtt, blifvit af stadsfullmäktige till landstingsman för staden utsedd, ehuru han icke sjelf varit af den ifrågavarande kommunen medlem; och då sådant, enligt motionärens åsigt, icke vore med lagens mening öfverensstämmande, men det å andra sidan måste antagas, att den korporation, som valet verkställt, därför funnit något stöd af lag, har motionären häraf dragit den slutsats, att lagen måste vara otydlig och följaktligen tarfva förklaring; på grund hvaraf motionären hemställt, att "Riksdagen måtte för sin del förklara, att delaktighet i bolag, som är röstberättigadt inom kommun, eller uppdrag att utöfva sådant bolags rösträttighet icke i och för sig förlänar kommunal valbarhet."

De lagbestämmelser som beträffande kommunal valbarhet blifvit meddelade, äro följande, nemligen beträffande valbarhet:

till *ordförande* och *vice ordförande* i *kommunalstämma*, *kommunalfullmäktige* och *ledamot af kommunalnämnd*, att hafva uppnått 25 års ålder samt vara inom kommunen röstberättigad och bosatt, hvarjemte för valbarhet till samtliga dessa befattningar fordras att råda öfver sig och sitt gods, åtnjuta medborgerligt förtroende o. s. v., samt från valbarhet särskildt till ledamot i kommunalnämnd äro undantagne vissa embets- och tjänstemän;

till

till *stadsfullmäktig*, att hafva uppnått 25 år och vara inom staden röstberättigad, råda öfver sig och sitt gods o. s. v. samt icke innehafva vissa slags embeten eller befattningar;

till *ledamot i drätselkammare*, att vara inom staden röstberättigad;

till *elektor för landstingsmannaval*, att i kommunalstämma ega rösträtt; samt

till *landstingsman*, att hafva uppnått 25 år, vara inom länet boende och ega utöfva rösträtt inom det valdistrikt, för hvilket valet sker, råda öfver sig och sitt gods samt icke innehafva vissa slags embeten eller tjänster.

Häraf framgår, att lagen såsom vilkor för valbarhet till alla slags kommunala befattningar föreskrifvit åtnjutandet af rättigheten att i afgörandet af kommunens angelägenheter taga del. Ändamålet med detta vilkor kan icke vara något annat än det utan tvifvel rigtiga och välbetänkta, att från valbarhet till de uppdrag, som kommun eger lemna, t. ex. att vara stadsfullmäktig, representera kommunen inom landstinget o. s. v., utestänga alla sådana personer, hvilka icke i laglig mening tillhöra kommunen, utan antingen äro för densamma, dess angelägenheter och intressen helt och hållet främmande eller ock endast tillfälligtvis dermed stå i någon beröring. Denna tanke är äfven i fråga om valbarhet till ledamot af Andra Kammaren i Riksdags-ordningen bestämdt uttalad, likasom ock i kommunallagarnes flesta stadganden angående valbarhet alldeles oomtvisteliga föreskrifter i sådan syftning blifvit meddelade, ty ingen annan eger inom en kommun rösträtt, än den som af samma kommun är medlem. Det är endast i afseende på valbarhet till landstingsman, som möjligen någon tvekan kan uppstå om lagens rätta mening; men denna tvekan försvinner vid en jämförelse mellan detta stadgande och öfriga dithörande bestämmelser i kommunallagarne. Efter ordalydelsen stadgar 7 § i Förordningen om landsting, att för valbarhet till landstingsman fordras att ega utöfva rösträtt inom det valdistrikt, för hvilket valet sker. Tages detta uttrycket "utöfva" i dess vidsträcktaste och mest omfattande bemärkelse, så skulle valbarhet till landstingsman för en kommun kunna tillkomma den, hvilken, utan att tillhöra kommunen, likväl egde, på grund af § 10 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet och § 11 i Förordningen om kommunalstyrelse i stad, antingen att i egenskap af förmyndare rösta för sin myndling eller ock att, till följd af tillfälligt uppdrag, rösta för bolag eller oskiftadt bo. I sistnämnda fallet skulle således en bolagsstyrelse eller medlemmarne i oskiftadt bo kunna förläna valbarhet till ett af kommunens viktigaste uppdrag åt en person, som eljest vore i saknad deraf. Sådan kan dock lagens mening icke vara, ty något förnuftigt ändamål med ifrågavarande lagbestämmelse finnes icke då. Hade lagstiftaren haft för afsigt att utsträcka valbarheten till landstingsman äfven till andra än dem, som voro medlemmar af den kommun, hvilken de borde i landstinget representera, så hade väl det enklaste varit, att utelemna hvarje föreskrift om rösträtt inom någon viss kommun och att lemna kommunen öppet att välja hvilken inom länet boende person som

helst. Då Utskottet således anser kommunallagarnes samtliga stadganden om valbarhet till såväl landstingsman som öfriga kommunala befattningar vara tydliga och klara derutinnan, att delaktighet i bolag, som är röstberättigadt inom kommun, eller uppdrag att utöfva sådant bolags rösträttighet icke i och för sig förlänar kommunal valbarhet, hemställer Utskottet,

29:o att Herr Bergströms förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 7 April 1868.

På Utskottets vägnar:

Eric Sparre.

Reservationer:

1:o af Herr Grefve *H. Wachtmeister*: "Hufvudsakligen åberopande samma motiver, som Utskottet anfört mot den direkta personlighetsprincipens tillämpning, har jag icke kunnat i sin helhet biträda Utskottets förslag till inskränkning i den kommunala rösträtten.

Det förefaller mig högst betänkligt att häruti göra någon väsendtlig rubbning, då det dock är på denna, som vår grundlag i en icke ringa mån hvilar. En viktig karaktersskillnad mellan Riksdagens båda Kamrar ligger nemligen i deras ursprung, i det Första Kammarens valmän, landstingen och vissa städers stadsfullmäktige, utses med röstberäkning efter förmögenhet, Andra Kammarens deremot genom per capita skeende val.

En så betydlig inskränkning af den förmögnare samhällsmedlemmar nu tillkommande rösträtt, som Utskottet föreslagit, skulle vid många tillfällen kunna komma att utöfva det största inflytande på landstingsvalen och derigenom på Första Kammarens sammansättning. Bland de förnämsta och mest grundade inkast, som gjordes mot den nya Riksdagsordningen, var onekligen det, att en vigtig del af dess bestämmelser skulle komma att hvila på en alltför rörlig grund. Härpå svarades, dels att kommunallagarne erhållit en fastare natur, då de, lika-

som om civillagen är stadgad, ej kunna utan Konungens och Riksdagens gemensamma beslut ändras, dels att man, åtminstone i Första Kammaren, kunde vänta en återhållande kraft mot rubbningar häruti.

Detta å ena sidan — å den andra kan deremot icke nekas att billighets-skäl tala för en begränsning af rösträttigheten på landet, i likhet med hvad redan i stad eger rum, ehuru i mindre grad, emedan de större jordegarnes rösträtt redan är till en viss del inskränkt derigenom, att de ej få rösta för utarrenderad jord.

Lösningen af denna svårighet synes mig kunna ske genom att modifiera den kommunala rösträtten endast för så vidt den icke står i något sammanhang med vår grundlag.

Ur denna synpunkt anser jag mig ej kunna biträda förslaget att inskränka rösträtten i stad, utöfver hvad redan nu eger rum, ty de flesta städers röstegande medlemmar utöfva i allmänhet ej sin rösträtt för annat ändamål än val af stadsfullmäktige, hvilka äro landstingets elektor.

Hvad åter landet beträffar får jag föreslå att Riksdagen ville för sin del besluta:

dels att 12 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet må erhålla följande förändrade lydelse:

“Röstvärdet skall beräknas efter det enhvar röstegande åsatta fyrktal, dock må ej någon, i annat fall än vid val af landstingsman eller elektor dertill, utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en tiondedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden.“

dels ock att, i följd deraf, 5 mom. i 3 § samt 1 mom. i 5 § af Kongl. Förordningen om landsting må förändras till följande lydelse:

§ 3 mom. 5. Att härad — — — — landstingsmän, “hvarvid röstvärdet beräknas efter det enhvar röstegande åsatta fyrktal.“

§ 5 mom. 1. De i § 3 omnämnde valmän utses bland dem, som i kommunalstämma rösträtt ega, med rösternas beräkning efter det enhvar röstegande åsatta fyrktal, sålunda: — —“

Uti denna reservation instämde Herrar *P. von Möller, K. W. Björkenstam* och *A. F. Beckman*.

2:o af Herr *S. Rosenberg*: “Då jag i flera delar af förevarande Betänkande icke kunnat biträda majoritetens beslut, anhåller jag att åtminstone mot tvänne punkter deri få anmäla min reservation.

Jag anser det vara lagstiftningens skyldighet att mer och mer närma sig målet af lika rösträtt för alla inom kommunen eller församlingen röstberättigade

och tror att redan nu *det* steg kunde tagas, att lika rösträtt infördes vid alla personliga val, enär dessa endast erfordra ett sundt omdöme, men icke inverka på kommunens utgiftsstat.

När majoriteten icke vågat taga detta steg, anser jag att Utskottet åtminstone bort föreslå, att ingen inom kommun på landet borde få utöfva rösträtt för mer än en tjugonedel af hela kommunens röstetal."

af Herr S. Ribbing: a) vid 4:de momentet af Utskottets förslag:

"Då de vid innevarande riksdag afgifna motioner angående ändringar i kommunalförfattningarne ej inskränkt sig till de punkter, i hvilka gällande stadgars mindre lämplighet af erfarenheten blifvit visad — röstmaximum och bolags rösträtt, — utan derjemte, såsom de framställda förslagen och ännu mera motiveringarne visa, betraktat gällande författningar från synpunkten af allmänna rättsprinciper, har ock för Lag-Utskottet och dess ledamöter skyldighet uppstått, att från samma synpunkt behandla ämnet och yttra sig öfver framställda förslag till ändringar. Det är isynnerhet den kommunala rösträtten, som varit föremål för de flesta i ämnet ingifna motioner. De bestämdaste motsatserna i detta hänseende äro den nu gällande röstberäkningen efter bevillning, samt den af flera motionärer påyrkade per capita-omröstningen. För min del kan jag, ur principiell synpunkt, ej godkänna någondera. Ej per capita-omröstningen. Den kommunala rösträtten är hvarken en allmänt mänsklig eller en allmänt statsborgerlig rättighet, utan dess befintlighet betingas af egenskapen att vara ledamot i kommunen och att der intaga en viss ställning — af själfständig och till kommunens utgifter bidragande — hvaraf då ock följer, att olikhet i ställning äfven inom nyssberörda gräns ock naturligen och rättsligen grundlägger olikhet i ifrågavarande rätt. Men ej heller den blott i jemn proportion efter bidragen beräknade rösträtten kan jag ur allmän rättssynpunkt godkänna. Vål har kommunen en sida, från hvilken den motsvarar ett bolag eller utgör ett sådant; och så till vida motsvarar rösträtten naturligen och rätteligen insatsen i bolaget. Men detta är ej kommunens enda sida eller karakter: den utgör derjemte och väsendtligen ett samhälle, med organisation, uppgifter och ändamål, som gå långt utöfver det blott ekonomiska syftmålet eller vissa gemensamma ekonomiska anordningar och bidrag till utgifterna för dessa; och rösträtten bör derföre icke mindre bestämmas med hänsyn till olika ställning, verksamhet och intressen i förhållande till nämnda, egentligen samhällliga uppgifter och ändamål. Eller, fullständigare uttryckt, endast genom ett förenadt afseende på båda de nämnda sidorna eller karaktererna, den rent ekonomiska och den samhälliga eller sociala, kan rösträtten riktigt bestämmas.

Redan af det ofvan i största korthet antydda följer att, om jag ej kan förena mig med Utskottets pluralitet, som såsom riktig förordad nu gällande röstberäkning, jag ej heller kan med min röst förorda de motioner, som yrka totalt

eller partielt införande af per capita-omröstning; att jag alltså närmast ansluter mig till de motioner, som förorda införande af annan röstskala, än den nu gällande, der rösträtten går jemna steg med bevillningsbeloppet. Dock kan jag ej heller för min del förorda någon bland de ingifna motionerna i sistnämnda syfte utan modifikationer. Så som röstskalan i dem blifvit föreslagen, lida de alla af det gemensamma fel, att de ej ens antyd, långt mindre uppvisat eller genomfört något skäl eller en rättsgiltig grund för rösträttens bestämmande på det sätt, som i den ena eller den andra blifvit föreslaget, d. v. s. att de uppgjorda röstskalorna synas tillfälliga. Vål kan och väl bör — sedan olika arter af näringsverksamhet inom kommunen, skrän, ej längre bestämma medlemmarnes rättsliga ställning till hvarandra och det hela, eller ens såsom afslutna afdelningar inom det sistnämnda finnas till — rösträtten i kommunen efter taxerad inkomst bestämmas; men ej ensamt derföre, att samma inkomst eger det och det beloppet och följaktligen medför den eller den utgiften till kommunen, eller, med andra ord, ej så, att rösträtten skulle anses fästad vid inkomsten och afgifterna såsom sådana — detta vore det rigtiga, om kommunen vore blott ett ekonomiskt bolag, utan derföre och i den mening tillika bör rösträtten efter den taxerade inkomsten bestämmas, så vida olikhet i denna inkomst uttrycker och angifver en olikhet i ställning, i genom verksamhet ådagalagd förmåga samt i giltiga intressen i förhållande till det hela och dess angelägenheter. Det är dessa olikheter i nu nämnda hänseende, som, jemte afseendet på bidragens olikhet, böra utgöra *grunden* till rösträttens olikhet och *utan* hvilken grund samma olikhet, d. v. s. röstskalan, blir tillfällig eller *endast* i bevillningsbeloppet, såsom den närvarande, kan ega ett motiv; hvaraf då ock följer, att ej flera eller andra olikheter i rösträtt, i följd af olikhet i taxerad inkomst och afgifter, böra finnas än sådana, der nämnda inkomster och afgifter kunna visas såsom uttryck af olika personlig ställning såsom medlem af kommunen.

Söker man nu göra sig reda för, hvilka och huru många sådana, genom olikhet i inkomster betecknade, olikheter i kommunalt-medborgerlig ställning — alltid *tillika* med fästadt afseende på olikhet i bidrag till kommunens ekonomi — äro, så har jag, om jag tager i betraktande närvarande ställningar och förhållanden — och endast på *dessa* kan lagstiftningen fästa afseende, liksom lagar endast *för* dem stiftas — ej kunnat upptäcka flera än fyra, men anser mig ock ej heller kunna reducera dem till färre. Börjar man med att i detta hänseende fästa uppmärksamheten på städerna, så urskiljer jag först en klass sjelfständigt verksamma medlemmar, hvilkas inkomster uteslutande eller öfvervägande vinnas genom deras eget kroppsliga arbete -- arbets- eller sjelfförsörjningsfolk i ordets inskränkta mening, — men hvilkas arbete, just såsom sådant, i minsta grad sjelft innebär anledning till bildning i och för allmännare eller mera idéala angelägenheter, eller förutsätter en sådan bildning, liksom det minst medger dem tid och tillfälle att egna uppmärksamhet åt sistnämnda slags angelägenheter eller

minst innefattar den allsidigare och rikare beröring med andra, som medför bekantskap med eller öfvar och skärper omdömet om dessa, hvilkas intressen äntligen naturligen hafva den större rörlighet, som vanligen medföljer en mera osäker ekonomisk ställning. De inkomster, för hvilka dessa *taxeras*, torde i allmänhet ej öfverstiga 600 R:dr. Gränsen för en *andra* klass vill jag sätta vid en ända till och med 1,800 R:dr taxerad inkomst. Å ena sidan fordras för en sådan, antingen ett direkte mera ideelt och på det allmänna rigtadt arbete, hvilket ock i samma mån öfvar förmågan att fatta och bedöma äfven de till sin natur allmänna, kommunala angelägenheterna samt väcker intresse för sådana slags angelägenheter, eller ock den näringsverksamhet, som dock ej längre ensamt består i sjelfva det materiela arbetet med egna händer, utan derjemte i ledandet och ordnandet af eller förestyret för andras. Denna slags verksamhet, jemförd med arbetarens i ordets inskränkta bemärkelse, innefattar nu genom sjelfva sin beskaffenhet början till ett, sjelft intellektuellt arbete såsom ordnande det materiela och visar närvaron af den större bildning och duglighet, som dertill fordras; den innebär derjemte en större beröring med andra och olika personer med deraf härflytande vidsträcktare personliga bekantskaper och större vana att lära känna och bedöma andra och deras duglighet; den medför och uttrycker jemförelsevis större ekonomiska tillgångar och större bidrag till kommunen; slutligen, och i samma mån omsorgen för utkomst ej lika ständigt trycker och det intellektuella arbetets vinst ej i samma mån, som det kroppsligas, står i jemn proportion till måttet af den tid, som derpå användes, medger den ifrågavarande verksamheten i någon större mån ledighet för uppmärksamhet på och intresse för allmänna ärenden och förvärfvande af bildning för deras uppfattande. Å andra sidan framträda de nu angifna olikheterna mot första graden, inom ifrågavarande inkomstgräns, endast i sin begynnelse, hvilket eger sitt allmänna uttryck och erkännande deri, att gällande Bevillningsförordning ända till och med 1,800 R:drs inkomst medger en skattelindring i bevillningens efter Andra Artikeln beräkning efter inkomsten — en omständighet, som för mig utgjort anledningen att just vid nämnda siffra sätta en gräns och sålunda sammanbinda mitt förslag med i lag erkända och faktiska förhållanden. — Öfver nämnda inkomst vidtager, för det första, en skattskyldighet i högre proportion till Staten och kommunen, och der finna vi den fullt bergade medborgaren, åt hvilken ej längre den ofvannämnda skattelindringen tillerkännes; här gälla fullständigt de karakterer, hvilkas börjande inträdande jag angifvit såsom andra klassens skilnad från den första: det är med fabrikanten, föreståndaren för verkstad eller ledaren af en ordnad handel vi hafva att göra, eller det är ej längre blott med de lägsta tjänstemannagradererna. — En ny gräns anvisar äntligen gällande Riksdags-ordning genom stadgandet af 4,000 R:drs inkomst såsom vilkor för valbarhet till Riksdagens Första Kammare, hvilkens karaktersskilnad från den *Andra*, enligt författarens offentliggjorda motiver, bland annat består i "förmögenhetens konserva-

tism.“ Vi ega sålunda ofvan denna gräns de genom sina inkomster förmögna, den stora affärsverksamheten, de högre tienstemannagraderna, med allt det för dem egna och särskilda i ställning, förmåga och bildning samt intressen, som på samma gång förutsättes för och är en följd af nämnda inkomstbelopp. Att åter inom denna klass, efter *större* eller *mindre* förmögenhet göra några skilnader, då den medborgerliga ställningen är densamma: dertill finnes intet skäl.

Hvad dernäst angår förhållandet mellan det röstetal, som bör tilläggas hvar och en röstberättigad inom hvardera klassen af röstande, eller den tillökning i rösternas antal, som rätteligen bör tilläggas röstande inom högre klass framför röstande inom lägre; så är i fråga derom tvifvelsutan rätta stället att fästa ett billigt afseende på de större bidrag till kommunen, som af hvar och en inom sednare klass lemnas mot hvad händelsen är med till föregående klass hörande. Sådant afseende behöfver dock ej föranleda till att bestämma rösternas förhållande till *likhet* med bidragens, eller med andra ord att öka hvarje röstandes inom högre klass rösträtt i *samma* proportion till den inom lägre, som den förras bidrag i förhållande till den sednares. Enligt mitt omdöme må i förevarande fall anses tillfyllestgjordt, om förhållandet mellan det röstetal, som tillkommer hvarje medlem inom hvardera af de särskilda röstklasserna, blott bestämmes på sådant sätt, att sjelfva gradationen i rösträtt ej blir blott skenbar i följd af en eller vissa bland röstklassernas underlägsenhet i förhållande till en eller flera andra. Villkoren för att fastmera hvarje klass af röstandes röster i förhållande till de andra klassernas skola ega en verklig betydelse och inflytande äro naturligen, dels att 1:a och 2:a klassernas sammanlagda röstetal ej alltför betydligt skall öfver- eller understiga 3:e och 4:e klassernas sammanlagda röstetal; dels att trenne klassers sammanlagda röstetal skall öfverväga den fjerdas. Båda dessa vilkor synas närmast uppfyllda genom att hvarje röstande inom hvarje sednare röstklass eger dubbla röstantalet mot medlem af närmast föregående klass, alltså hvarje röstande inom de fyra klasserna eger respektive 1, 2, 4, 8 röster. Med denna beräkning kommer t. ex. totalbeloppet af 1:a och 2:a klassernas röster inom 10 bland Sveriges större och mindre städer, från och med Göteborg och Norrköping till och med Warberg och Enköping, enligt sednast upprättade röstlängder, att utgöra 17,382, 3:e och 4:e klassernas inom samma städer 18,416; de tre första klassernas sammanräknade röstetal att utgöra 24,397 mot 4:e klassens 11,401, och de tre sista klassernas sammanlagda röstetal 25,874 mot den 1:a klassens 9,924, och endast i en enda stad, Gefle, kommer 1:a klassens röster att på siffran blifva lika med de tre öfrigas, hvaremot det förra i hvar och en bland alla de andra understiger det sednare.

Utän att med samma säkerhet våga yttra mig hvad angår landet, synes mig dock, med förenadt afseende på arbetsförtjenstens olika siffra och lefnadsförhållandenas olikhet derstädes mot i städerna, äfvensom på fastighetsegarnes olika ställning mot den mera lösa befolkningen, att en ungefärlig motsvarighet

mot de fyra här ofvan omnämnda röstklasserna i städerna vore funnen, om man sätter gränsen för 1:a klassen vid ett fyrktal af 20, för 2:a klassen af 180, 3:e af 400, 4:e utöfver sistanfödda siffra. Skulle ock ej allestädes samma proportioner mellan de särskilda klasserna härvid uppstå på landet som i stad — en omständighet, som jag ej varit i tillfälle att kontrollera — så torde å andra sidan böra erkännas, att inom landskommunerna ej heller en lika utpräglad och bestämd olikhet i ställning och intressen i samhället framträda inom de gränser af förmögenhet och inkomster, som här äro i fråga.

Med stöd af det ofvan anförda får jag alltså föreslå:

1:o att § 12 i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse i stad (med undantag af Stockholm, för hvilken särskild förordning i förevarande fall gäller) må erhålla följande lydelse:

Enhvar vid allmän rådstuga röstberättigad, som, enligt sednast upprättade, vederbörligen fastställda bevillningstaxeringslängd, enligt Art. II i Bevillningsstadgan fått sig till Staten påförd bevillning, ej öfverstigande tre Riksdaler, eger en röst; den, som erlägger bevillning för belopp derutöfver till och med ett tusen femhundra Riksdaler, eger två röster; den, hvilkens bevillningsbelopp är större än femton Riksdaler, men icke öfverstiger fyratio Riksdaler, eger fyra röster: den, som i bevillning till Staten efter Art. II erlägger mera än fyratio Riksdaler, eger åtta röster.

2:o att 1 mom. § 12 i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet må erhålla följande lydelse:

Röstvärdet skall beräknas efter det hvar och en åsatta fyrktal sålunda: att en hvar, hvilkens sammanlagda fyrktal ej öfverstiger tjugu fyrkar, eger en röst; den, hvilkens fyrktal är större än tjugu, men icke öfverstiger etthundraåttatio fyrkar, eger två röster; den, hvilkens fyrktal är större än etthundraåttatio, men icke öfverstiger fyrahundra fyrkar, eger fyra röster; och den, hvilkens fyrktal är större än fyrahundra fyrkar, eger åtta röster.“

b) mot 8:e och 9:e momentena.

“Skulle Riksdagen godkänna mitt i reservationen mot 4:e momentet i Utskottets Betänkande framställda förslag för rösträttens bestämmande, behöfves intet röstmaximum att särskildt fastställas. I annat fall är sådant fastställande utan tvifvel nödigt. Hvad beträffar det maximum, som af Utskottet för stad blifvit föreslaget, synes mig detsamma för det första deruti mindre ändamålsenligt, att det tillika innefattar en relativ siffra eller ett proportionstal för att fixera samma maximum.

maximum. Hvarje sådant tals verkan blir nemligen för särskilda kommuner obekvämligt olika, beroende derpå, om de, på hvilka stadgandet eger tillämpning, inom kommunen äro jemförelsevis få eller utgöra ett större antal. Olägenheten af en sådan olika verkan träffar deremot ej i jemförlig grad ett stadgande, som bestämmer röstmaximum med en absolut siffra eller till ett visst tal, förutsatt blott, att detta ej är lägre, än att det i förhållande till det totala röstetalet inom hvarje kommun utgör en ringare bråkdel. För det andra saknar, enligt mitt omdöme, såväl den relativa, som den absoluta siffra, med hvilka Utskottet föreslagit bestämmandet af röstetalets maximum inom stadskommunerna, hvarje, ur kommunalmedlemmarnes olika ställning inom och till kommunen, uppvislig, bestämd grund.

Beträffande landet, synes mig dels det af Utskottet föreslagna maximum alltför högt, dels träffas det af samma olägenheter, som de ofvan i afseende på stadskommunen anmärkta.

Under återopande af de skäl, som i min reservation mot 4:e momentet af Utskottets förslag blifvit anförda, såvida som dessa skäl på förevarande fråga ega tillämpning, och i fall min reservation vid mom. 4 af Utskottets förslag ej vinner Riksdagens bifall, får jag värdsamt föreslå,

1:o att sista momentet af § 12 i Kongl. Förordningen för kommunalstyrelse i stad (med undantag för Stockholm, för hvilken särskild förordning i förevarande fall gäller) erhåller följande lydelse:

Ej må någon kunna vid allmän rådstuga utöfva rösträtt för mera än 40 röster.

2:o att 1 mom. af 12 § i Kongl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet måtte erhålla följande förändrade lydelse:

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal, dock må icke någon vid kommunalstämma ega att utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot ett sammanlagt fyrktal af 400 fyrkar.“

c) mot 10 momentet.

“De olägenheter af bolags kommunala rösträtt, som enligt vunnen erfarenhet blifvit öfverklagade, äro visserligen afhjelpade medelst bestämmande af ett lämpligt och tillräckligt begränsande maximum för all kommunal rösträtt. Betraktas åter bolagens rösträtt från principiell synpunkt, så finnes deremot ingen grund för stadgande eller bibehållande af en sådan. I detta hänseende kan jag ur nämnda synpunkt ej underlåta att upprepa det hithörande af min vid sistlidne Riksdags Lag-Utskotts Betänkande N:o 67 fogade reservation. Då bolag ej äro personer, kunna de icke heller ega eller utöfva rättigheter, utan hvad man kallat bolags rättigheter utgör i verkligheten endast bolagsmedlemmarnes sammanlagda rättigheter, endast att dessa, enligt kommunallagen, ega rättighet att alla i

en fullmäktigs hand lägga utöfvandet, i strid mot hvad samma lag i öfrigt, angående hopande af mångas rätt hos en, stadgar (§ 13 i kommunallag för stad, § 13 i kommunallag för landet). Också är det naturligen just i och med ett sådant hopande af mångas rösträtt hos en, som bolagen utöfva det öfverklagade eller fäväldet i kommunerna, hvilket skulle försvinna, om i stället och i konsekvens med kommunallagens stadganden i öfrigt hvarje bolagsmedlem utöfvade sin rätt i kommunen efter proportionerad eller bestämd del i bolagets egendom eller inkomst på det ställe, der detsamma drifver sin verksamhet. Att en sådan fördelning och beräkning af rösträtten ej utan svårigheter kan i verkligheten införas, medgifves visserligen. Men då dessa svårigheter ej äro öofvervinneliga, böra de ej hindra beslut om hvad som så i sig, som i sina följder är riktigt. Vid vanliga bolag kunde rimligtvis alla bolagsmän anses ega lika del i bolagets egendom eller inkomster, och i enlighet dermed deras rösträtt, efter taxeringen af hela nyssnämnda egendom eller inkomst, bestämmas och beräknas, ankommande det på bolagsmännen sjelfva, om de ville inför vederbörande offentlig myndighet förklara, huru stor del hvardera i det hela eger, för att derefter få hvar sin rösträtt anorlunda bestämd. Vid aktiebolag åter utvisar antalet af hvarje delegares aktier, i förhållande till det helas upptaxerade egendom och inkomst, hans rösträtt. Att, synnerligen vid aktiebolag, åtskilliga på detta sätt finge rösträtt i en kommuns angelägenheter, hvilken de för öfrigt ej tillhöra, är en sanning. Men för det första ega de genom det bolagets ombud, i hvars utseende de deltaga, redan nu indirekt en sådan rättighet; för det andra är dess egande billigt, då deras egendom i den kommun, der bolagets rörelse drifves, beskattas. Att åter utöfvandet af en sådan rätt, på ställe der de ej bo, är förknippadt med besvär och troligen ej så ofta kommer i fråga, synes ej heller innebära något orätt, då deras intresse för en sådan kommuns angelägenheter naturligen är ofantligt mycket mindre, än de i den bosattes, och egentligen inskränker sig till det, att ej för sin egendom eller inkomst blifva för högt taxerade eller ålagda alltför dryga afgifter.

På de grunder, som härmedelst blifvit antydda, ville jag såsom lämpligt föreslå, det § 10 mom. 3 i Förordningen om kommunalstyrelse på landet, samt § 11 mom. 2 i Förordningen om kommunalstyrelse i stad måtte förändras till ungefär en sådan lydelse som följande:

Bolagsman må för proportionerlig eller, der hvar och en af bolagsmännens andel inför vederbörande myndighet blifvit offentligen uppgifven, för bestämd andel, samt i aktiebolag för innehafvande aktier i förhållande till bolagets hela upptaxerade inkomst, utöfva rösträtt i den kommun, der bolaget drifver sin verksamhet. Detsamma gälle för delegare i oskiftadt bo.“